

OSWIATOWY

NR 3/231
2024

Miesięcznik Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli

www.mcdn.edu.pl

Ukazuje się od 1992 r.

ISSN 1233-7609

Rok Edukacji
Ekonomicznej 2024

Od redakcji 3

Zagadnienia oświatowo-edukacyjne

Tomasz Rachwał

Kształtowanie kompetencji w zakresie przedsiębiorczości
w ramach przedmiotu biznes i zarządzanie 3

Arkadiusz Mroczek

Zarządzanie projektami przydatne nie tylko w korporacji 8

Mateusz Zajac

Budowanie podstaw wiedzy ekonomicznej w szkole 13

Czym są Szkolne Kasy Oszczędności? 17

Inauguracja Roku Edukacji Ekonomicznej 2024 20

Rok Edukacji Ekonomicznej 2024 – wypowiedzi ekspertów 22

Z naszych doświadczeń – przykłady dobrej praktyki

Ewa Knap

Oszczędzanie już w przedszkolu? 25

Bogusława Bebak

„Bądź nowoczesnym przedsiębiorcą w swojej Ojczyźnie!” –
II edycja konkursu rozstrzygnięta 27

Informacje i komunikaty

Ogólnopolski konkurs plastyczny z okazji jubileuszu
polskiego złotego 29

100. rocznica powstania polskiego złotego 30

Konteksty i inspiracje

Henryk Palkij

Wiedza i umiejętności historyczne uczniów
z perspektywy zmian egzaminu maturalnego z historii 31

Nauczanie i uczenie się

Danuta Sterna

16 technik oceniania kształtującego 33

Miesięcznik „Hejnał Oświatowy” można otrzymać w siedzibach Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli: MCDN Ośrodek w Krakowie, ul. Garbarska 1; MCDN Ośrodek w Nowym Sączu, ul. Jagiellońska 61; MCDN Ośrodek w Oświęcimiu, ul. M. Kolbego 8; MCDN Ośrodek w Tarnowie, ul. Nowy Świat 30.

Okładka: Inauguracja Roku Edukacji Ekonomicznej 2024, fot. K. Zapala

Wydawca:

Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli

Rada Wydawnicza:

dr Łukasz Cieślak (przewodniczący, dyrektor MCDN), Anna Samborska-Milewska (wicedyrektor MCDN), Małgorzata Dutka-Mucha, Barbara Ledwoń, Ewa Sojał, Wojciech Papaj

Rada Redakcyjna:

prof. dr hab. Stanisław Palka (przewodniczący) – UJ, dr hab. Krystyna Ablewicz prof. UJ, dr hab. Władysław Błasiak prof. UP, SWPW, Lech Gawryłow – OKE w Krakowie, dr Krzysztof Gerc – UJ, dr hab. Jolanta Karbowniczek prof. AIK, dr Iwona Ocetkiewicz – UP, dr hab. Teresa Olearczyk prof. KAAF, prof. dr hab. Marian Śnieżyński

Redaguje zespół w składzie:

Daria Grodzka (redaktor naczelna), dr hab. Małgorzata Kaliszewska prof. UJŁ, Joanna Peter (OKE w Krakowie), Marzena Sula-Matuszkiewicz (PBW w Krakowie), Sylwester Kopeć (sekretarz redakcji) oraz zespół nauczycieli konsultantów MCDN: Jadwiga Chaim, dr Ilona Dudzik-Garstka, Mariola Kozak, Wojciech Papaj

Redaktor naczelna:

Daria Grodzka
tel.: (12) 61 71 111; fax: (12) 623 77 41
d.grodzka@mcdn.edu.pl

Adres redakcji:

Redakcja „Hejnał Oświatowy”
ul. Lubelska 23 (MCDN)
30-003 Kraków
tel.: 12 61 71 111; fax: 12 623 77 41
<http://hejnaloswiatowy.mcdn.edu.pl>

Opracowanie materiałów i korekta:

Zofia Wyżlińska

Warunki przyjmowania materiałów:

Materiały do publikacji należy przesłać na adres redaktor naczelnej: d.grodzka@mcdn.edu.pl

Tekst: o objętości do 10 tys. znaków ze spacjami, format Word for Windows, czcionka Calibri; rozmiar czcionki 11; odstęp wiersza pojedynczy; wymagany tytuł i krótkie wprowadzenie – lead; krótka informacja o autorze; przypisy i bibliografia zamieszczone pod tekstem.

Redakcja zastrzega sobie prawo do adiacji i dokonywania zmian formalnych w artykułach. Redakcja nie zwraca nadesłanych materiałów oraz zastrzega sobie odmowę publikacji materiału bez podania przyczyny.

Przedruk materiałów publikowanych w „Hejnale Oświatowym” bez zgody wydawcy jest zabroniony. Zakaz nie dotyczy cytowania publikacji z powołaniem na źródło.

Czasopismo ukazuje się w wersji papierowej (wersja pierwotna) oraz online.

Nakład 1000 egzemplarzy

Skład i druk: Digital Art Studio Gała Przemysław

ISSN 1233-7609

Drodzy
Czytelnicy

„Dlaczego nie mamy możliwie wcześniej nauczyć dziecka, czym jest pieniądz, wynagrodzenie za pracę, aby czuło wartość, złe i dobre strony posiadania?” (Janusz Korczak). Rok 2024 został ogłoszony Rokiem Edukacji Ekonomicznej (REE) z inicjatywy Warszawskiego Instytutu Bankowości, Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Fundacji Giełdy Papierów Wartościowych, Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości oraz Związku Harcerstwa Polskiego.

REE zainicjowany został w 100. rocznicę reform premiera Władysława Grabskiego, w 100. rocznicę utworzenia Banku Polskiego, a także ustanowienia polskiego złotego. Już w tamtych czasach, 100 lat temu, Janusz Korczak przekonywał, jak ważna jest edukacja ekonomiczna dzieci i młodzieży w swojej książce pt. *Bankructwo Małego Dzeka*. Korzystając z idei zawartej w tej publikacji, Fundacja Warszawski Instytut Bankowości przygotowała i uruchomiła ogólnopolski projekt edukacyjny „Przygody Przedsiębiorczego Dzeka” inspirujący do budowania aktywności i postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży.

Zapraszam Państwa do zapoznania się z tekstami tego numeru dotyczącymi przede wszystkim edukacji ekonomicznej w szkole. Warto zwrócić uwagę m.in. na artykuł prezentujący założenia przedmiotu biznes i zarządzanie, który został wprowadzony od roku szkolnego 2023/2024 w miejsce podstaw przedsiębiorczości. Autor tekstu prof. Tomasz Rachwał podkreśla, że przedmiot ten wpisuje się w pełni w istotny cel edukacyjny, jakim jest kształtowanie kompetencji w zakresie przedsiębiorczości. Kompetencje te są traktowane jako kluczowe z punktu widzenia funkcjonowania w dzisiejszym świecie. Życzę przyjemnej i inspirującej lektury.

Daria Grodzka
redaktor naczelna
miesięcznika
„Hejnał Oświatowy”

Kształtowanie kompetencji w zakresie przedsiębiorczości w ramach przedmiotu biznes i zarządzanie

— dr hab. Tomasz Rachwał, prof. UEK —

Przedmiot biznes i zarządzanie, który od roku szkolnego 2023/2024 zastępuje realizowane dotychczas podstawy przedsiębiorczości, mimo nowej nazwy nie rezygnuje z głównego celu edukacji ekonomicznej w Polsce, jakim jest kształtowanie kompetencji w zakresie przedsiębiorczości.

Przedsiębiorczość jest bowiem jedną z kompetencji kluczowych, stanowiących zbiór wiedzy, umiejętności i postaw niezbędnych do funkcjonowania każdego człowieka we współczesnym świecie. Stąd, niezależnie od zmian nazw przedmiotów szkolnych i zapisów podstaw programowych, przedsiębiorczość jest i powinna być kształtowana w szkole na wszystkich etapach kształcenia, od przedszkola do edukacji na poziomie uniwersyteckim. Szczególne miejsce powinna zajmować w nowym przedmiocie szkolnym, jakim jest biznes i zarządzanie, gdyż włączenie tej koncepcji w proces kształcenia na poziomie szkoły ponadpodstawowej pozwala na przygotowanie uczniów do aktywnego uczestnictwa w życiu prywatnym i zawodowym – gospodarczym, społecznym i kulturalnym.

Przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa

Europejska koncepcja przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej stanowi ważny punkt

odniesienia w edukacji, zwłaszcza w kontekście budowania skutecznych strategii kształcenia i programów edukacyjnych, których celem jest przygotowanie młodych ludzi do funkcjonowania w dynamicznie zmieniających się warunkach społecznych i gospodarczych. Na początku XXI w. przedsiębiorczość została uznana za jedną z 8 kompetencji kluczowych, obok kompetencji językowych, matematyczno-przyrodniczych, technicznych czy cyfrowych¹. W ten sposób podkreślono jej duże znaczenie dla wszechstronnego rozwoju jednostki oraz przydatność w różnych etapach życia i sferach jej aktywności.

W 2018 r. nastąpiły zmiany w strukturze i deskrypcji kompetencji kluczowych, w nawiązaniu do zmian społecznych, gospodarczych i technologicznych na świecie, ale kompetencje w zakresie przedsiębiorczości nadal są w edukacji jednymi z 8 najważniejszych. Co więcej, w miarę jak świat staje się coraz bardziej zglobalizowany i wchodzi coraz głębiej w fazę informacyjną rozwoju cywilizacyjnego, kompetencje przedsiębiorcze nabierają większego znaczenia, niż miały kiedykolwiek wcześniej, gdyż odnoszą się nie tylko do wiedzy i umiejętności związanych z zakładaniem i prowadzeniem własnego biznesu, ale także umiejętności i postaw, takich jak: kreatywność, innowacyjność, adaptacyjność, umiejętność pracy w zespole czy rozwiązywania problemów. Dlatego zgodnie z najnowszym ujęciem z 2018 r. zdefiniowano je następująco: „Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości to między innymi zdolność wykorzystywania szans i pomysłów oraz przekształcania ich w wartość dla innych osób. Przedsiębiorczość opiera się na kreatywności, krytycznym myśleniu i rozwiązywaniu problemów, podejmowaniu inicjatywy, wytrwałości oraz na zdolności do wspólnego działania służącego planowaniu projektów mających wartość kulturalną, społeczną lub finansową i zarządzaniu nimi”². Jak widać, definicja ta wykracza poza wąskie rozumienie przedsiębiorczości związane z zakładaniem i prowadzeniem własnej firmy.

Drugą częścią definicji kompetencji kluczowych jest opis niezbędnej wiedzy, umiejętności i postaw związanych z daną kompetencją. W przypadku przedsiębiorczości nowa deskrypcja jest nieco bardziej obszerna niż poprzednia z 2006 r. i mocniej akcentuje takie elementy, jak: proaktywność, empatia, odpowiedzialność, postępowanie

etyczne, zrozumienie procesów ekonomicznych, umiejętność podejmowania decyzji finansowych, skuteczne komunikowanie się i negocjowanie oraz radzenie sobie z niepewnością, dwuznacznością i ryzykiem jako częścią świadomego podejmowania decyzji. Warto zauważyć, że ten duch myślenia o przedsiębiorczości jako kompetencji jest powszechnie przyjmowany przez innych autorów, często piszących niezależnie, bez odwołania się do koncepcji kompetencji kluczowych³.

Reformy edukacji ekonomicznej a idea kompetencji kluczowej w zakresie przedsiębiorczości

Niezależnie od kwestii nazw przedmiotów w szkole kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych uczniów należy więc uznać za niezmiernie ważny cel edukacji formalnej na wszystkich poziomach (a także edukacji pozaformalnej i nieformalnej w ramach procesu kształcenia przez całe życie). W ramach reformy programowej 2017–2018 koncepcja przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej została w pełni wdrożona do systemu edukacji w podstawie programowej, o czym świadczą bezpośrednio do niej odwołania w jej zapisach. Należy jednak podkreślić, że we wcześniejszych podstawach, jak i nowej podstawie programowej biznesu i zarządzania podejście do kształcenia oparte było, i nadal jest, na podobnym, szerokim rozumieniu przedsiębiorczości, zgodnym z definicją europejską. Wprowadzenie biznesu i zarządzania w miejsce podstaw przedsiębiorczości nie oznacza zatem rezygnacji z kształtowania tej kompetencji w szkole ponadpodstawowej. Widoczne jest to w zapisach podstawy programowej nowego przedmiotu, który obejmuje 6 działów kształcenia, odnoszących się do problematyki: osoby przedsiębiorczej we współczesnym świecie, zarządzania projektami, funkcjonowania gospodarki rynkowej, finansów osobistych i rynku finansowego, rynku pracy i zatrudnienia oraz przedsiębiorstwa. Tak szerokie ujęcie treści kształcenia nowego przedmiotu, jak i analiza wstępu oraz poszczególnych zapisów wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej wskazują, że przedmiot ten w pełni wpisuje się w ideę kształtowania kompetencji przedsiębiorczych w szerokim rozumieniu. Ważne jest zatem, aby nie postrzegać go tylko jako przygotowania

do prowadzenia własnego biznesu i kształcenia umiejętności w zakresie zarządzania.

Wprowadzenie nowego przedmiotu biznes i zarządzanie do szkół

Wdrożona od września 2023 r. reforma edukacji ekonomicznej w szkołach ponadpodstawowych stanowi istotną zmianę w systemie edukacji, gdyż wprowadzony nowy przedmiot biznes i zarządzanie w miejsce podstaw przedsiębiorczości jest możliwy do realizacji zarówno w zakresie podstawowym, jak i rozszerzonym, umożliwiającym zdawanie go na maturze. Po raz pierwszy zatem w historii polskiej edukacji formalnej uczniowie będą mieli możliwość przystąpienia do egzaminu dojrzałości z przedmiotu ekonomicznego. Umożliwiło to wielu szkołom zaoferowanie profili klas biznesowych, najczęściej w połączeniu z rozszerzoną matematyką i geografiami. Jest to naturalne połączenie, pozwalające na dobre przygotowanie uczniów do dalszego studiowania na kierunkach ekonomicznych w zakresie finansów i zarządzania, w tym zarządzania przestrzenią, a także technicznych, gdzie wiedza biznesowa jest niezwykle potrzebna. Pierwsi maturzyści będą mogli przystąpić do egzaminu dojrzałości w 2027 r., po przejściu całego cyklu w 4-letnim liceum i w 2028 r. po 5-letnim technikum. Pierwsza rekrutacja do klas z rozszerzeniem z biznesu i zarządzania pokazała, że może to być istotny element przewagi konkurencyjnej szkoły na rynku edukacyjnym. Świadczą o tym wysokie progi rekrutacyjne do klas biznesowych w szkołach, które już zdecydowały się włączyć je do swojej oferty.

Wiele osób zastanawia się, czy ma sens realizacja rozszerzenia w zakresie biznesu i zarządzania, i przygotowywanie uczniów do matury w technicznych. W tego typu szkołach, szczególnie tych o profilu typowo technicznym, trudno zrezygnować z klasycznych rozszerzeń (takich jak matematyka, język angielski, informatyka), jednak, jak się wydaje, uczniowie techników mają możliwość stosunkowo łatwego uzyskania dobrego wyniku, ze względu na inne przedmioty zawodowe i przygotowanie do egzaminu zawodowego (w wielu zawodach częściowo zbieżnego z problematyką matury z biznesu i zarządzania). Uczniowie techników mogą także realizować projekty biznesowe „techniczne” (np. aplikacje, prototypy urządzenia,

sklepik szkolny, sklep ogrodniczy, punkt usługowy itp.), związane z ich profilem kształcenia, o których mowa jest w podstawie programowej nowego przedmiotu. Stąd, jak się wydaje, jest to duża szansa szczególnie dla uczniów techników, tym bardziej że wielu absolwentów tych szkół, w przeciwieństwie do uczniów liceów, trafia od razu na rynek pracy lub zakłada własne firmy w wyuczonych zawodach. A do tego kompetencje w zakresie przedsiębiorczości kształtowane w ramach biznesu i zarządzania są niezmiernie przydatne.

Wprowadzenie nowego przedmiotu wiąże się z pewnymi wyzwaniami dla szkół i nauczycieli. Zmiana ramowych planów nauczania dla szkół publicznych dała pewną dowolność w zakresie momentu rozpoczęcia realizacji nowego przedmiotu w liceum i technikum w zakresie podstawowym (od 1 lub 2 klasy), stąd część szkół zdecydowała się na odsunięcie wprowadzenia go do szkół na rok szkolny 2024/2025. Wynika to najczęściej z faktu kumulacji liczby godzin z dotychczas realizowanymi w 2 i 3 klasie podstawami przedsiębiorczości, gdyż roczniki, które rozpoczęły kształcenie przed 2023 r., realizują program wg starej

Praca, fot. A. Podrez, www.pexels.com

podstawy programowej. Jak się wydaje, nie jest to jednak rozwiązanie optymalne w przypadku realizacji zakresu rozszerzonego, gdyż w liceum łatwiej jest rozłożyć łącznie 10 godzin w cyklu kształcenia (2 godziny zakresu podstawowego i 8 godzin rozszerzonego) na 4 lata, tak jak w przypadku innych przedmiotów maturalnych jak geografia czy biologia.

Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych uczniów należy uznać za niezmiernie ważny cel edukacji

Do innych wyzwań należy zaliczyć także brak biznesu i zarządzania (ew. przedsiębiorczości lub innego przedmiotu ekonomicznego) w szkole podstawowej jako osobnego przedmiotu, co utrudnia nieco przygotowanie uczniów do matury, bez wcześniejszej „podbudowy”. Na szczęście w szkołach podstawowych dzięki elementom przedsiębiorczości w zapisach podstawy programowej różnych przedmiotów (głównie wiedzy o społeczeństwie i geografii, ale także np. matematyki czy języka polskiego) oraz realizacji wielu projektów edukacji ekonomicznej (nie tylko w obecnym szczególnym Roku Edukacji Ekonomicznej 2024), coraz lepiej kształtowane są kompetencje przedsiębiorcze, a wiedza ekonomiczna uczniów jest coraz większa. Do istotnych wyzwań należy zaliczyć także lepsze przygotowanie nauczycieli (w ramach studiów i kursów doskonalących) do realizacji nowej podstawy programowej, szczególnie zakresu rozszerzonego (w tym do realizacji nowych treści kształcenia, np. zarządzania projektami i wykorzystania nowych metod, np. *design thinking*), a także przygotowanie nowych nauczycieli przedmiotu, co jest szczególnie ważne w obliczu zwiększonego zainteresowania rozszerzeniem oraz maturą z biznesu i zarządzania.

Zmiany podstawy programowej

Nowa podstawa programowa biznesu i zarządzania nie zrywa całkowicie z dotychczasowym modelem kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, realizowanym w ramach podstaw przedsiębiorczości. Zachowano dotychczas realizowane treści dotyczące gospodarki rynkowej, finansów, rynku pracy i przedsiębiorstwa, nastąpiło nie-

wielkie przesunięcie treści makroekonomicznych oraz związanych z rynkiem finansowym do zakresu rozszerzonego, rozwinięto treści z zakresu finansów osobistych w zakresie podstawowym. Położono także większy nacisk na kompetencje miękkie, zaliczane lub bezpośrednio związane z kompetencjami w zakresie przedsiębiorczości, w tym kompetencje określane jako „4K” (komunikacja, krytyczne myślenie, kooperacja, kreatywność), traktowane także jako kompetencje „przyszłości”. W ramach zmian podstawy programowej pojawiły się nowe treści kształcenia w dotychczas realizowanych działach, np. w zakresie podstawowym są to postawy ludzi wobec pieniędzy, zarządzanie czasem, myślenie kreatywne i projektowe (*design thinking*), z kolei w zakresie rozszerzonym za nową należy uznać m.in. problematykę ryzyka kursowego czy rozszerzenie problematyki funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej. Nowy, osobny dział podstawy programowej w zakresie zarówno podstawowym, jak i rozszerzonym, to przygotowanie do planowania i realizacji projektów (w tym zarządzania nimi).

Praca projektowa jako element kształtowania kompetencji przedsiębiorczych

Praca metodą projektów ma być jedną z podstaw pracy z uczniami na lekcjach biznesu i zarządzania, zarówno w zakresie podstawowym, jak i rozszerzonym. Nie jest to nowość w polskiej szkole, gdyż projekty edukacyjne od lat były i są realizowane. Niemniej w przypadku nowego przedmiotu po raz pierwszy w podstawie programowej zapisano wymagania odnoszące się do przygotowania uczniów do realizacji projektów przedsięwzięć biznesowych i społecznych. Jest to niezmiernie ważne, gdyż wiele przedsiębiorstw i innych organizacji na co dzień realizuje projekty. Ważne jest tutaj odróżnienie projektu od innych procesów w organizacji.

Projekt można zdefiniować jako spójne i ściśle związane ze sobą działania, realizowane w określonym czasie, mające niepowtarzalny charakter i prowadzące do osiągnięcia wyznaczonego celu. Projektem nie są więc rutynowe procesy (działania) biznesowe. Każdy projekt musi mieć swoje założenia: cel (oczekiwany rezultat działań podejmowanych w trakcie realizacji projektu),

czas realizacji (termin rozpoczęcia i zakończenia prac), zasoby ludzkie (określona grupa ludzi, którzy mają wykonać zadanie), źródła finansowania i inne zasoby niezbędne do realizacji (m.in. środki finansowe, zasoby materialne, informacje) oraz sposób działania (metody osiągnięcia celu podzielone na sekwencje działań). W ramach zakresu podstawowego zakłada się realizację małych projektów szkolnych, np. organizacja dyskoteki, balu, wystawy, małego koncertu, konkursu, wyjazdu klasy oraz zachęcenie do podejścia projektowego w organizacji wydarzeń rodzinnych (np. impreza urodzinowa, wyjazd na ferie/ wakacje). Z kolei w ramach zakresu rozszerzonego powinien być realizowany duży, roczny (zgodnie z zapisami podstawy minimum semestralny) projekt przedsięwzięcia biznesowego lub społecznego.

Optymalny czas realizacji to 3 klasa (LO)/ 3 lub 4 klasa (technikum), aby nie obciążać projektem uczniów w klasie maturalnej, a z drugiej strony umożliwić merytoryczne przygotowanie do niego podczas lekcji w 1 i 2 klasie. Podstawa programowa dla zakresu rozszerzonego jest tak zaplanowana, aby ok. 20% (min. 1 godz. tyg. w 3 klasie) czasu mogło być przeznaczony na projekt. W ramach realizacji takiego projektu konieczna jest nie tylko współpraca w grupie projektowej, ale także interakcja z otoczeniem – współpraca z partnerami (biznesem, władzami lokalnymi, instytucjami kultury czy organizacjami społecznymi). Jak widać, założenia nowego przedmiotu w tym zakresie wpisują się wprost w przywołaną wyżej definicję przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej, w której mowa jest właśnie o umiejętności planowania projektów i zarządzania nimi.

Jak kształtować kompetencje przedsiębiorcze – wykorzystane metody studium przypadku

Jedną z cennych metod (zalecanych także w warunkach realizacji podstawy programowej) kształcenia w ramach biznesu i zarządzania jest wykorzystanie studium przypadku. Jest to metoda kształcenia polegająca na analizowaniu opisów wybranych konkretnych zdarzeń lub zjawisk z konkretnej dziedziny (w tym wypadku sytuacji biznesowo-zarządczych, ale także innych związanych np. z finansami osobistymi, zachowaniem na rynku pracy itp.). Jest więc metodą pozwalającą

na rozwijanie wielu cennych umiejętności praktycznych i wyzwalać aktywne uczestnictwo uczniów w procesie dydaktycznym. Ważny jest tu dobór odpowiedniej sytuacji – studium przypadku dla celów edukacyjnych powinno być dobrze dobranym studium przykładowym, ilustrującym ważny, stosunkowo często występujący problem biznesowy lub zarządczy, w tym także finansowy. Analizy studiów przypadku prowadzone w grupach sprzyjają kształtowaniu (bardziej uczeniu się niż nauczaniu): krytycznego myślenia, formułowania i obrony własnych twierdzeń na temat danej sytuacji czy wniosków z niej wynikających, oceny argumentów i krytyki ze strony innych osób, identyfikowania i diagnozowania realnie występujących problemów, a także identyfikacji ważnych, kluczowych dla badanego problemu zjawisk i dostrzegania prawidłowości występujących w ich obrębie. Tym samym metoda ta kształtuje umiejętność myślenia analitycznego i syntetycznego oraz rekomendowania rozwiązań problemów. Są to niezmiernie ważne elementy kompetencji w zakresie przedsiębiorczości, stąd warta jest ona upowszechnienia w kształceniu w ramach biznesu i zarządzania.

Słowa kluczowe: biznes i zarządzanie, kompetencje, przedsiębiorczość.

Przypisy:

- ¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE).
- ² Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Tekst mający znaczenie dla EOG), Dz. UE 2018/C 189/01.
- ³ Szerzej w publikacji autora: T. Rachwał, *Przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa w systemie edukacji*, [w:] tenże (red.) *Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych*, Warszawa 2018, s. 16–34.

Tomasz Rachwał – ekonomista, geograf ekonomiczny, doktor habilitowany nauk społecznych, nauczyciel akademicki, profesor Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w Katedrze Handlu Zagranicznego Instytutu Ekonomii, autor podręczników szkolnych i akademickich do biznesu i zarządzania, podstaw przedsiębiorczości oraz geografii, a także ponad 200 publikacji naukowych.

Zarządzanie projektami przydatne nie tylko w korporacji

dr Arkadiusz Mroczek

Choć zarządzanie projektami kojarzy się z korporacją, to może przydać się niemal w każdej pracy, a także poza nią. Poniżej kilka zagadnień z tego zakresu.

Projekt i myślenie projektowe

Zarządzanie rozwinęło się jako nauka w XX w., jednak wyzwania z jego zakresu znane są od zarania cywilizacji, a zarządzanie projektami nie jest w tym przypadku wyjątkiem. Projekty w rozumieniu zarządzania to po prostu zorganizowane przedsięwzięcia, czyli wydarzenia i inwestycje na tyle złożone, że nie mogą się obyć bez wcześniejszego zaplanowania i sprawnego nadzoru. Budowa piramidy, średniowiecznego zamku i wyprawa wojenna spełniają każdą definicję projektu¹.

Dla zrozumienia projektów warto sięgnąć po dwie popularne definicje. Pierwsza, zgodna z metodyką IPMA [*International Project Management Association* (IPMA) to międzynarodowa organizacją non-profit zrzeszająca stowarzyszenia narodowe z dziedziny zarządzania projektami w 57 krajach na całym świecie – przyp. red.], brzmi: „Projekt to unikatowe, tymczasowe, interdyscyplinarne oraz zorganizowane przedsięwzięcie, realizowane w celu dostarczenia rezultatów, w ramach zdefiniowanych wymagań i ograniczeń, takich jak czas, koszty, zasoby i normy jakościowe”². Druga, stosowana w metodzie PRINCE [*Projects IN Controlled Environments* (PRINCE) – projekty w sterowalnym środowisku to metodyka zarządzania projektami, która została opracowana na potrzeby brytyjskiej administracji i jest bardzo popularna w Europie – przyp. red.], głosi, że projekt to: „organizacja powołana na pewien czas w celu wytworzenia – w przyjętym czasie oraz przy wykorzystaniu uprzednio określonych zasobów – niepowtarzalnych, a wcześniej określonych wyników czy rezultatu”³.

Wspólna część tych definicji dotyczy wykorzystania ograniczonych zasobów i osiągnięcia założonych celów w określonym z góry czasie. Obydwie podkreślają też konieczność koordynacji działań prowadzących do osiągnięcia celów. Pierwsza defi-

nicja akcentuje to, eksponując fakt, że przedsięwzięcie powinno być „zorganizowane”, a druga posługuje się przenośnią. „Tymczasowa organizacja” z ujęcia PRINCE nie ma charakteru formalnego, ale kładzie nacisk na konieczność zarządzania projektem tak, jakby był on wyodrębnioną jednostką organizacyjną. Takie postrzeganie projektu ma za zadanie właśnie sprawne koordynowanie działań i podporządkowanie ich osiągnięciu założonego celu.

Uzupełnieniem powyższego może być uwaga o tym, czym projekt nie jest. Otóż najczęściej stosowanym w biznesie podejściem jest realizacja procesów. Procesem jest produkcja, a także księgowość i sprzedaż. Procesy są ciągłe. Procesy też mają swoje cele, ale określa się je na jednostkę czasu (np. produkcja na tydzień, ilość zarejestrowanych dokumentów na miesiąc, wolumen sprzedaży na rok). W następnej jednostce czasu można dalej realizować te same procesy, zmieniając być może ich intensywność. Procesów, co do zasady, nie kończy się wraz z końcem okresu.

Projekty realizuje się natomiast „od – do”, czyli pomiędzy dwoma punktami w czasie. Projekty mają być zrealizowane na czas. Nowy zakład produkcyjny powinien być gotowy do określonego dnia i jest to data zakończenia projektu. Potem zacznie on już realizować swoje procesy. Każdy projekt można też określić jako jednorazowy lub, lepiej, unikatowy. Cecha ta przekłada się także na specyfikę pracy projektowej, która bywa kreatywna i nieregularna. Choć doświadczenie pomaga, to każdy projekt może przynosić nowe wyzwania. Osoby decydujące się na pracę projektową powinny być tego świadome.

Jak zaplanować projekt

W opinii autora, pomimo różnorodności metodyk i podejść, zarządzanie projektami jest spójną dzie-

dziną wiedzy, a także uniwersalnym podejściem do realizacji różnego rodzaju przedsięwzięć. Chcąc zaprezentować w praktyce planowanie projektu, konieczne jest wybranie jednej z dostępnych metodyk. Poniżej omówione zostanie wykorzystanie metodyki opartej na podziale pracy na pakiety, z angielską określaną **metodą WBS** (*Work Breakdown Structure*). Najczęściej stosowana jest ona w przedsięwzięciach biznesowych, a za jej wyborem przemawia m.in. intuicyjność.

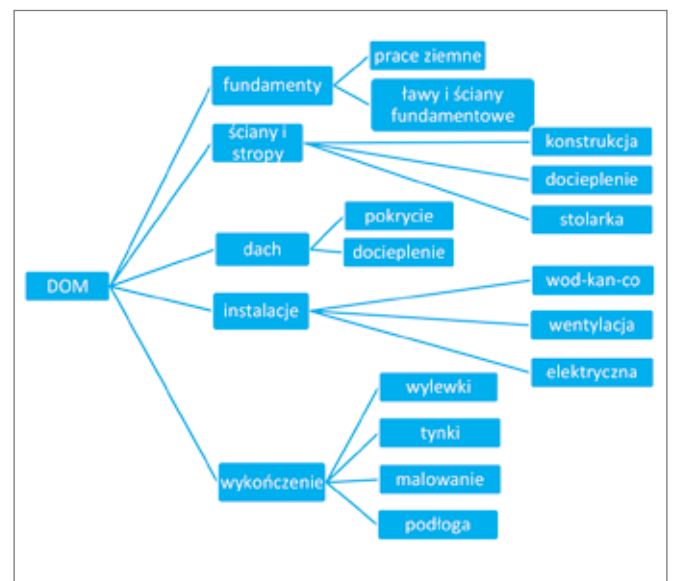
WBS można porównać do znanych i często wykorzystywanych dydaktycznie map myśli. Tworzenie WBS przebiega bowiem podobnie do rysowania map myśli. Podobnie jak w ich przypadku, zaczynamy od pojęcia ogólnego, które jednak w WBS umieszczamy na szczycie przyszłej konstrukcji. Pojęcie to będzie określać całość projektu, będzie też związane z celem ogólnym tego przedsięwzięcia. Następnie, w linii poniżej, umieszczamy główne części projektu, które z kolei będą związane z jego celami szczegółowymi. Części te możemy dalej dzielić aż do momentu, kiedy całość projektu zostanie podzielona na jednostki zwane pakietami pracy, które można także określać zadaniami. Zadanie to taki pakiet pracy, który może być wykonany przez jednego wykonawcę (osobę, zespół, ekipę lub firmę), dla którego jednocześnie łatwo określić potrzebne zasoby, normy jakości i czas realizacji. Każde zadanie może więc być wykonane niezależnie od innych i dzięki temu może też osobno zostać rozliczone. Na wygenerowanych w ten sposób zadaniach oparty będzie cały plan projektu.

Aby powyższy schemat uczynić nieco mniej abstrakcyjnym, warto posłużyć się przykładem. Jednym z popularnych projektów z życia prywatnego jest budowa domu. Co więcej, przykład ten wydaje się na tyle intuicyjny, że przemawia nawet do osób niemających w tym zakresie doświadczenia⁴.

Zgodnie z metodyką WBS potrzebujemy co najmniej jednej strony papieru, na której u góry na środku umieszczamy blok prostokątny i wpisujemy tam słowo dom. Aby zbudować dom, należy wykonać fundamenty, ściany i stropy oraz dach. Następnie konieczne jest wykonanie instalacji i wykończenie wnętrza. Mamy więc pięć podprojektów, które umieszczamy w drugiej linii. Każdy z nich z kolei dzielimy na kolejne. Fundamenty można więc podzielić na prace ziemne, wykonanie ław i budowę ścian fundamentowych (rozumianych jako jedno zadanie, bo to ta sama ekipa). Ściany składają się

z warstwy nośnej (wykonanej najczęściej z pustaków różnego rodzaju), stropy wykonuje się niemal jednocześnie z nimi, następnie konieczny jest montaż stolarki (okien, drzwi, ewentualnie bramy garażowej) i docieplenie. Ściany i stropy będą więc jednym zadaniem, stolarka kolejnym, a docieplenie trzecim w tej kategorii. Dach co prawda składa się z konstrukcji i pokrycia, ale zadania te wykonuje jedna ekipa, stąd można te czynności ująć w zbiorczym zadaniu pokrycia dachu. Drugim zadaniem w tej kategorii może być docieplenie dachu.

Przyjmujemy, że wykonujemy trzy rodzaje instalacji: wodno-kanalizacyjno-grzewczą (wod-kan-co), wentylacji mechanicznej i elektryczną. Podział ten jest o tyle praktyczny, że zwykle poszczególni wykonawcy specjalizują się w jednej z nich. Ze względów praktycznych kategorię wykończenia wnętrza podzielimy na: wylewki, tynki (wewnętrzne), malowanie (z ewentualnymi gładziami) ścian oraz montaż podłóg. Całość narysowanego w ten sposób WBS pokazano na rysunku 1, przy czym z uwagi na układ stron w czasopiśmie schemat narysowano w poziomie (lewa strona odpowiada górze z opisu).

Rysunek 1. WBS projektu DOM, oprac. własne

WBS jest techniką pozwalającą w naturalny sposób ustalić, jakie zadania muszą być wykonane, aby projekt uznać za ukończony. To właśnie ta lista zadań jest użytecznym efektem przygotowania WBS. Ze względu na intuicyjność, technikę tę można traktować jako swego rodzaju burzę mózgową, w której ani kolejność uzyskanych zadań, ani ilość stopni uzyskanej hierarchii nie mają dużego zna-

czenia. Istotne jest natomiast, że za zadania uznajemy tylko te elementy schematu, które znajdują się na końcach gałęzi drzewa WBS. Nie jest przy tym ważne, ile stopni dzieli je od początku. Zgodnie z tym, w naszym przykładzie uzyskano 12 zadań. Te zadania zostaną wykorzystane na dalszych etapach planowania projektu.

Jak w przypadku każdej burzy mózgow, tak i przy opracowaniu projektu po fazie swobodnej twórczości przychodzi etap porządkowania. Przy projektach dotyczy on przede wszystkim ustawienia zadań we właściwej kolejności i ustalenia zależności pomiędzy nimi oraz opracowania harmonogramu.

Najbardziej klasyczną formą harmonogramu stosowaną w zarządzaniu projektami jest diagram Gantta. Najprostsza forma tego narzędzia przypomina pierwszą ćwiartkę układu współrzędnych i wygląda następująco: na osi pionowej umieszcza się nazwy zadań, a oś pozioma to skala czasu. W polu diagramu zaznacza się planowane zadanie – równoległe do jego nazwy, nad odpowiednim odcinkiem czasu, w którym powinno być wykonane. Najczęściej powstaje w ten sposób diagram zaczynający się w lewym górnym rogu i kończący się w prawym dolnym rogu. Wynika to z tego, że zadania układu się chronologicznie. Całość przypomina nieco kaskadę i stąd też klasyczne podejście do planowania projektów bywa często określane jako kaskadowe. Diagram Gantta umożliwia nie tylko planowanie, ale także szybką kontrolę zaawansowania poszczególnych zadań i całości projektu.

Diagram Gantta, przy całej swojej intuicyjności, w wersji klasycznej odznacza się jednak pewnym niedostatkiem. Jest nim brak wskazania zależności pomiędzy zadaniami. Odwołując się do naszego przykładu, oczywiste jest, że budowę dachu można rozpocząć dopiero po ukończeniu ścian. Stąd też na diagramie zadanie pokrycie (dachu) musi być położone poniżej i na prawo od konstrukcji (ścian i stropów). Nie wszystkie projekty są jednak tak intuicyjne i często zależności pomiędzy zadaniami nie są oczywiste. Z tego względu praktycznym rozszerzeniem diagramu Gantta jest zaznaczenie zależności pomiędzy zadaniami np. za pomocą strzałek. Zwłaszcza przy dużych i skomplikowanych projektach, składających się często z więcej niż kilkudziesięciu zadań, takie podejście ma duży sens. Po zaznaczeniu połączeń powstaje struktura, którą określa się jako sieć projektu. Ciągłe może ona być umieszczona nad osią czasu, ale na pierwszy plan

wysuwają się w niej współzależności pomiędzy zadaniami.

Analizując połączenia w otrzymanej tak sieci projektu, można stwierdzić, że bardzo często tworzą one odrębne ścieżki. W wielu projektach wygląda to tak, że przez znaczną część czasu realizowane są odrębne grupy zadań połączone ze sobą szeregowo i dopiero w pewnym miejscu wszystkie ścieżki znów się łączą. Licząc długość tych ścieżek, można łatwo wskazać najdłuższą z nich. Ścieżkę tę nazywa się krytyczną, ponieważ to ona determinuje długość całego projektu. Wszystkie pozostałe ścieżki zawierają natomiast pewne bufor, o które ich realizacja może zostać opóźniona bez wydłużania czasu ukończenia całego projektu. Metoda ścieżki krytycznej (bo o niej mowa) polega więc na wyodrębnieniu tej najważniejszej i skupieniu na niej szczególnej uwagi w celu zmaksymalizowania szans ukończenia projektu w terminie. Należy też dodać, że niewątpliwą zaletą sieci projektu i powstałych dzięki niej ścieżek jest możliwość szybkiej identyfikacji nadchodzących zadań i zabezpieczenia ich wykonania. W przypadku opóźnień łatwo jest też odnaleźć zadanie, które je spowodowało. Wszystko to ułatwia pracę kierownika projektu i przyspiesza podejmowanie decyzji.

Przydatne narzędzia

Współcześnie zarządzanie projektami wspomagane jest przez narzędzia informatyczne. Na rynku odnaleźć można zarówno oprogramowanie desktopowe, takie jak komercyjny MS Project czy jego freewareowe odpowiedniki, np. Gantt Project. Od płatnego oprogramowania można oczekiwać rozbudowanych funkcji, obejmujących m.in. zarządzanie budżetem, a także możliwości wymiany danych z innymi częściami pakietu biurowego (Word, Excel). W przypadku pozycji bezpłatnych oferta nie jest już tak rozbudowana, ale nawet one zawierają podstawowe funkcje, takie jak tworzenie diagramów i sieci projektu. Budżetowanie i opis projektu można wykonać w innych bezpłatnych narzędziach, np. Libre Office.

Oprócz pakietów desktopowych, zgodnie z aktualnymi tendencjami na rynku oprogramowania, opracowano szereg aplikacji online służących do zarządzania projektami lub po prostu zadaniami. Rozwiązania tego typu okazały się przydatne zwłaszcza w pracy zdalnej, gdyż pozwalają na szybkie przydzielanie pracy i kontrolę postępów, oferu-

ją dodatkowo możliwości przesyłania plików i pracy zespołowej nad dokumentami umieszczonymi w chmurze. Ze względu na rosnącą popularność takich aplikacji opanowanie jakiegokolwiek oprogramowania do zarządzania projektami, na dowolnym etapie edukacji, może okazać się atutem. Przykładami aplikacji online należącymi do omawianej grupy są: ClickUp, ProofHub i Monday.com.

Główne wyzwania w zarządzaniu projektem

Opanowanie podstaw pozwala na przygotowanie planu projektu, który będzie zrozumiały dla współpracowników. Aby plan ten stanowił podstawę właściwych decyzji, powinien być także realistyczny, co oznacza duże prawdopodobieństwo ukończenia projektu zgodnie z tym planem. Prawdopodobieństwo, a nie pewność, gdyż projekty ze swej natury obarczone są niepewnością. Zagrożenia dla planowej realizacji projektu mają trzy postacie: nieukończenie projektu w terminie, przekroczenie budżetu lub nieosiągnięcie celów.

Przekroczenie terminu to bardzo częste zagrożenie. Może mieć różne źródła, zarówno po stronie planu, jak i realizacji. Jeśli chodzi o plan, to optymalną sytuacją jest, gdy materia projektowa jest na tyle znana kierownikowi projektu, że jest on w stanie samodzielnie określić długość poszczególnych zadań i zabezpieczyć wymagane bufory czasowe. Gdy tak jednak nie jest, to tworzenie harmonogramu wymaga negocjacji z wykonawcami poszczególnych zadań. Problematyczne bywa zwłaszcza naturalne

w tym przypadku dążenie wykonawców do zabezpieczenia sobie rezerw czasowych minimalizujących ciążącą nad nimi przyszłą presję czasu. Choć zaplanowany w ten sposób projekt byłby z pewnością wykonany w terminie, to przewidywany czas jego realizacji byłby znacznie dłuższy od koniecznego. Może to przełożyć się na brak akceptacji całego projektu. W negocjacjach z wykonawcami nie można więc pozwolić na zbytne rozciąganie zadań. Patrząc na to z drugiej strony, warto zauważyć, że częste przekroczenia terminów projektowych mogą więc wynikać z faktu, iż osoby je planujące jako priorytet uznają konieczność „sprzedaży” ich projektów, czyli doprowadzenia do ich realizacji. W realistycznym planowaniu pomagają więc zarówno kompetencje i doświadczenie, jak i właściwy rozkład priorytetów w organizacji projektowej.

Przekroczenie budżetu to również częste zagrożenie. W tym zakresie należy zwrócić uwagę, że powodem może być optymistyczne podejście managerów czy właścicieli firm względem kosztów. Ludzie, którzy ciągle podejmują nowe przedsięwzięcia, muszą przecież należeć do tej połowy ludzkości, która widzi szklanekę do połowy pełną. Połączenie optymizmu z brakiem doświadczenia może więc prowadzić do wyczerpania środków przed osiągnięciem celów. Duże organizacje zabezpieczają się przed tego typu problemem na dwa sposoby. Po pierwsze, zatrudniają niezależnych kosztorysantów. Nie są oni emocjonalnie związani z projektem i ich jedyną rolą jest realnie go wycenić. Kosztorysanci dysponują przy tym niezbędną wiedzą i mają doświadczenie z innych projektów. Po drugie, każdy profesjonalnie przygotowany budżet zawiera dodatkowe bufory finansowe, z których można skorzystać w razie potrzeby.

W przypadku projektów prywatnych, takich jak budowa, sytuacja wygląda analogicznie. Prywatny inwestor indywidualny ma przed sobą perspektywę zamieszkania we własnym jednorodzinym domu i optymistycznie podchodzi do realizacji tej wizji. Będąc w takiej sytuacji, warto jednak skorzystać z wycen specjalistów (przedmiar budowlany to koszt być może tysiąca złotych, czyli 0,1% inwestycji wartej milion). Pomocne może być samodzielne szacowanie niektórych kosztów z wykorzystaniem specjalistycznych serwisów i kalkulatorów dostępnych przez Internet. Policzywszy wszystko, warto do tego dodać margines bezpieczeństwa w wysokości nawet 20%. Robimy tak, ponieważ przewidu-

Praca, fot. M. Nilov, www.pexels.com

jemy możliwość poniesienia kosztów, których nie byliśmy w stanie przewidzieć. Paradoksalnie, jeśli wspomagamy się kredytem, to taki margines również będzie konieczny, gdyż w wypadku jego niewykorzystania, po prostu nie uruchomimy części środków. Jeśli natomiast nie uda nam się ukończyć budowy, to nie będziemy w stanie ustanowić wymaganego przez bank zabezpieczenia.

Problemy z osiągnięciem celów projektu mogą mieć dość różną naturę. W przypadku projektów technicznych, takich jak budowa domu, może to oznaczać niespełnienie norm technicznych. Będzie to więc oznaczało konieczność dokonania poprawek przez konkretnych wykonawców. Nadzór inwestorski jest tutaj kluczem do sukcesu. Jeśli chodzi natomiast o projekty organizacyjne, czy też badawczo-rozwojowe, to ich porażki wynikają najczęściej ze złego sformułowania celów, czy też nietrafnej diagnozy potrzeb. Aby zabezpieczyć się przed nimi, konieczna jest znajomość branży oraz realistyczne planowanie w zakresie zasobów (w tym budżetu) i czasu wykonania. Niewystarczające zasoby materialne czy ludzkie, a także zbyt napięty harmonogram prowadzą do spadku jakości projektu.

Warty podkreślenia jest fakt, że po opanowaniu technik i narzędzi informatycznych pozostają jeszcze dwie rzeczy, które mogą mieć wpływ na sprawność kierownika projektu. Pierwszą jest znajomość branży. Aby prawidłowo przydzielić zasoby czy oszacować czas niezbędny do realizacji projektu, trzeba posiadać wiedzę z pierwszej ręki. Druga sprawa to zarządzanie ludźmi. Budowa zgranego zespołu i sprawne nim zarządzanie jest z jednej strony znacznie trudniejsze od opanowania podstaw planowania projektów, z drugiej strony, jeśli podstawy ma się już opanowane, to powodzenie projektu będzie zależeć właśnie od sztuki zarządzania ludźmi.

Nauczanie zarządzania projektami

Zarządzanie projektami to przede wszystkim umiejętność. Choć niezbędne jest w jego przypadku przekazanie podstawowej wiedzy, to ilość fachowych pojęć i zaawansowanych technik należy zminimalizować. Zamiast tego warto skupić się właśnie na umiejętnościach. Te najlepiej ćwiczyć, zlecając zespołom uczniowskim samodzielne zaplanowanie projektów. Mogą skorzystać w tym celu z oprogramowania, natomiast kluczowe jest, aby projekty nie

były dla nich zbyt abstrakcyjne. Jak zauważono wyżej, dla realistycznego planowania niezbędna jest znajomość materii, której projekty mają dotyczyć. Jako przykład można wykorzystać projekt polegający na zaplanowaniu wycieczki szkolnej, balu dobroczynnego lub wyprawy w góry. Przećwiczone w ten sposób techniki zapadną uczniom w pamięć w sposób naturalny.

Słowa kluczowe: zarządzanie projektami, projekty.

Przypisy:

- ¹ Za pierwsze przedcywilizacyjne przedsięwzięcia można z kolei uznać te związane ze zdobywaniem żywności i zagospodarowaniem zdobyczy przez małe grupy łowców-zbieraczy. Przyczyniły się one, według niektórych opinii, do rozwoju zachowań społecznych u ludzi, J.B. Peterson, *12 Życiowych zasad. Antidotum na chaos*, Wrocław 2018, s. 205–206.
- ² *International Project Management Association (IPMA), Wytyczne Kompetencji Indywidualnych w Zarządzaniu Projektami, Programami i Portfelami 4.0*, Zurich 2018, s. 38.
- ³ B. Hedeman, G.V. Heemst, H. Fredriksz, *Project Management Based on Prince2 2009 Edition*, Zaltbommel 2010, s. 2.
- ⁴ Wybrany przykład zawiera wiele uproszczeń i nie jest poradą budowlaną.

Bibliografia:

- Hedeman B., Heemst G.V., Fredriksz H.: *Project Management Based on Prince2 2009 Edition*. Zaltbommel: Van Haaren Publishing, 2010.
- *International Project Management Association (IPMA), Wytyczne Kompetencji Indywidualnych w Zarządzaniu Projektami, Programami i Portfelami 4.0*. Zurich 2018.
- Nicholas J.M., Steyn H.: *Zarządzanie projektami: zastosowania w biznesie, inżynierii i nowoczesnych technologiach*. Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer Business, 2012.
- Peterson J.B.: *12 Życiowych zasad. Antidotum na chaos*. Wrocław: Fijorr Publishing, 2018.

Dr Arkadiusz Mroczek – adiunkt w Katedrze Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Był uczestnikiem wielu projektów doradczych, od kilkunastu lat prowadzi zajęcia z zarządzania projektami.

Budowanie podstaw wiedzy ekonomicznej w szkole

Mateusz Zajac

Edukacja ekonomiczna jest jednym z najważniejszych wyzwań współczesnego świata. Fundacja Warszawski Instytut Bankowości realizuje szereg projektów edukacyjnych przygotowujących dzieci i młodzież do funkcjonowania w szybko zmieniającym się otoczeniu.

Wiedza ekonomiczna na odpowiednim poziomie jest dziś niezbędna do funkcjonowania w dynamicznie zmieniającym się świecie. Choć podstawowe reguły ekonomii towarzyszą człowiekowi od zarania dziejów, to właśnie świat współczesny stawia przed nami szereg wyzwań w tym zakresie. Pieniądz, koszty, efektywność, zysk, inflacja, emerytura, podatki i wiele innych zagadnień ekonomicznych to dzisiaj nie tylko domena ekonomistów czy przedsiębiorców, ale codzienność wszystkich obywateli. Od poziomu naszych kompetencji finansowych zależy zarówno jakość życia prywatnego, funkcjonowanie instytucji, w których pracujemy lub działamy, jak i sytuacja gospodarcza całego kraju. Miliony pojedynczych decyzji ekonomicznych, podejmowanych codziennie niemalże przez wszystkich Polaków, składa się na naszą wspólną efektywność i zamożność.

Projekt edukacyjny „Przygody Przedsiębiorczego Dżeka”

Janusz Korczak, pisarz i pedagog, już 100 lat temu wyznawał zasadę, że „dzieci jak najwcześniej powinny poznać wartość pieniędzy, dobre i złe strony ich posiadania”. Współpracował z premierem Władysławem Grabskim i jego bratem Stanisławem, który stał na czele resortu edukacji. Zdawali sobie oni sprawę, że nauczanie i kształtowanie postaw przedsiębiorczych jest działaniem nie-

zbędnym dla odbudowy i odnowy kraju po ponad 120 latach zaborów.

Podążając za tą myślą, Janusz Korczak napisał powieść pt. *Bankructwo małego Dżeka*, która, opublikowana w 1924 r., pozostaje aktualna do dziś. Książka nie tylko porusza istotne sprawy dotyczące handlu czy gospodarki, ale uczy samodzielnego myślenia i brania odpowiedzialności za swoje działania. W prosty sposób wyjaśnia podstawowe pojęcia ekonomiczne, jak np. koszty, ubezpieczenie czy bank oraz pokazuje, jak skutecznie współpracować z przyjaciółmi. Wychowało się na niej wiele pokoleń, a perypetie szkolnej kooperatywy stały się z pewnością wzorem dla wielu przedsiębiorczych inicjatyw. Wydana w ciągu ostatnich 100 lat w ponad 800 tys. egzemplarzy, była ulubioną lekturą wielu rodziców, dziadków i pradiadków.

Korzystając z idei zawartej w książce Janusza Korczaka, Fundacja Warszawski Instytut Bankowości przygotowała i uruchomiła ogólnopolski projekt edukacyjny inspirowany do budowania aktywności i postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży. Projekt „Przygody Przedsiębiorczego Dżeka” jest skierowany przede wszystkim do dzieci i młodzieży uczących się w szkołach podstawowych.

Jego celem jest rozwój wiedzy i kompetencji w zakresie przedsiębiorczości – kluczowej kompetencji w europejskim systemie edukacji. Nauczyciele uczestniczący w projekcie otrzymują szerokie wsparcie, zarówno jeśli chodzi o szkolenia i warsztaty, jak i materiały edukacyjne.

W ramach projektu powstała książka *Przygody przedsiębiorczego Dżeka*, która jest adaptacją powieści Janusza Korczaka. Książkę przygotowano we współpracy z Ośrodkiem Dokumentacji i Badań Korczakianum – pracowni Muzeum Warsza-

wy, Polskim Stowarzyszeniem im. Janusza Korczaka, Fundacją Korczakowską oraz uczniami klasy plastycznej Zespołu Szkół Ekonomicznych w Mińsku Mazowieckim, którzy są autorami ilustracji.

Źródło: www.przedsiębiorczydzek.pl

Dla najmłodszych odbiorców, na podstawie przytoczonej książki, opracowano również dodatkowe materiały: komiks *Przygody przedsiębiorczego Jacka* oraz kolorowanek. Wszystkie przytoczone materiały są dostarczane uczestnikom projektu w formie drukowanej. Wspólnie z aktorami Teatru Polskiego Radia nagrano również słuchowisko oparte na książce.

Źródło: www.przedsiębiorczydzek.pl

Nauczyciele realizujący projekt, oprócz wspomnianych wyżej materiałów drukowanych, otrzymują dostęp do scenariuszy lekcji wraz z prezentacjami i kartami pracy. Scenariusze są inspirowane treścią książki i pozwalają przekazywać wiedzę na tematy dotyczące m.in. tego, czym jest pieniądz, jak zdobyć kapitał na prowadzenie działalności gospodarczej, czy też, jak prowadzić budżet do-

mowy. Program szkoły podstawowej nie przewiduje co prawda osobnego przedmiotu związanego z przedsiębiorczością czy ekonomią, ale lekcje projektowe mogą być z powodzeniem realizowane w ramach przedmiotów takich jak matematyka, geografia czy historia. Chętnie wykorzystują je także doradcy zawodowi i wychowawcy klas.

Od września 2023 r. nauczyciele mogą korzystać z nowych scenariuszy dedykowanych konkretnym przedmiotom – matematyce (*Matematyczna przygoda przedsiębiorczego Dżeka*) i historii (*Wielkie kryzysy finansowe i ich skutki*). Scenariusze zostały przygotowane na podstawie punktów podstawy programowej danego przedmiotu. W przygotowaniu są kolejne materiały oparte przede wszystkim na grywalizacji – scenariusz dedykowany nauczycielom edukacji wczesnoszkolnej i ich podopiecznym oraz geografom i ich uczniom. Projekt jest realizowany od lutego 2023 r. W tym czasie nauczyciele przeprowadzili ok. 2,5 tys. lekcji opartych na scenariuszach projektowych. Wzięło w nich udział ponad 50 tys. uczniów. Nauczyciele realizujący projekt podkreślają, że materiały edukacyjne są cennym wsparciem i uatrakcyjnieniem lekcji. Często uzupełniają to, czego brakuje w programach nauczania i w praktyczny sposób przygotowują do funkcjonowania w świecie finansów i ekonomii.

Wierzymy, że edukację ekonomiczną, finansową i w zakresie przedsiębiorczości powinno się rozpoczynać jak najwcześniej. Warto wyjaśniać dzieciom, czym są pieniądze, oszczędzanie, inwestowanie i na czym polega prowadzenie firmy. To nie są proste zagadnienia, ale dzięki projektowi „Przygody Przedsiębiorczego Dżeka” wprowadzenie młodych ludzi w świat finansów będzie łatwiejsze.

Partnerami projektu są Fundacja Banku Pekao S.A. oraz Fundacja PZU. Wszystkie materiały oraz informacje z nim związane znajdują się na stronie: www.przedsiębiorczydzek.pl.

Projekt edukacyjny „Porwani Przez Ekonomię”

Dla nieco starszych uczniów – młodzieży uczącej się w szkołach ponadpodstawowych przygoto-

wano i wdrożono ogólnopolski projekt edukacyjny „Porwani Przez Ekonomię”. Stanowi on ważny krok zmierzający do podniesienia poziomu wiedzy ekonomicznej młodzieży. Jest oparty na przekazie i formule zawartej w książce *Ekonomia dla ciekawych*, napisanej przez prof. Witolda Orłowskiego – jednego z czołowych ekonomistów i komentatorów ekonomicznych w Polsce. Zdaniem wielu edukatorów jest to jedna z najciekawszych publikacji w tym zakresie dla nastoletniej młodzieży. Podstawowy zakres przekazu, jak i ciekawa formuła (często z przymrużeniem oka) z pewnością może być atrakcyjna i przydatna dla każdego, kto chciałby poszerzyć swoją wiedzę. Jak podkreśla sam autor – książka powstała po to, żeby młodzi Polacy lepiej rozumieli działanie rynku i gospodarki.

Źródło: www.porwaniprzezekonomie.pl

Fabula książki opowiada o zbuntowanej grupie nastoletników, którzy zmuszeni do udziału w nudnym wykładzie z ekonomii, postanawiają porwać znanego profesora, a następnie założyć na twarze maski i go przesłuchać. Zaczyna się od spraw dość prostych: „Dlaczego Niemcy zarabiają więcej niż Polacy? Dlaczego rosną ceny? Czym jest globalizacja i jak wpływa na nasze życie?” Przesłuchania docierają do problemów tak skomplikowanych, jak wpływ polityki na gospodarkę, przyszłość systemu emerytalnego, kryzys klimatyczny czy efekty zastępowania pracowników przez roboty. Porywacze nie pozwalają profesorowi wykręcać się i zbywać ogólnikami oraz nie przyjmują podręcznikowych prawd. Żądają wyjaśnień, przekonujących dowodów, odpowiedzi na trudne pytania i przyznania, że nie wszystko w gospodarce działa tak, jak powinno.

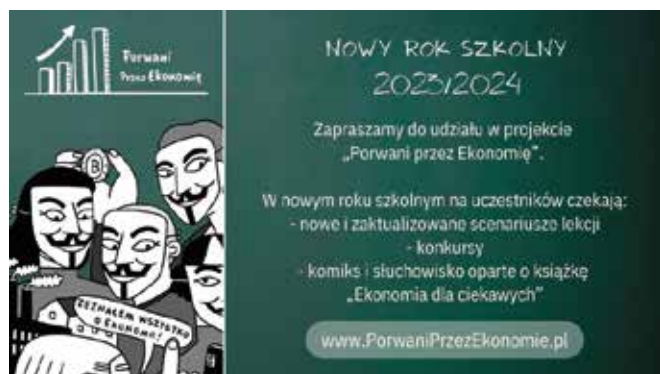
Książka nie jest nudnym wykładem o ekonomii. To szereg przesłuchań, w których ciekawi świata nastoletnikowie zmuszają ekonomistę do odpowiedzi na nurtujące ich pytania. Po to, by lepiej ten świat zrozumieć. Każdy z dwudziestu rozdziałów – przesłuchań w książce dotyczy innego zagadnienia i może być traktowany jako samodzielny materiał edukacyjny. W powstawaniu książki brali udział uczniowie i nauczyciele klas 8a i 8b Szkoły Podstawowej Niepublicznej nr 81 Fundacji „Rodzice Dzieciom” w Warszawie, z którymi autor konsultował język i treść książki. Na podstawie książki powstał także komiks oraz słuchowisko.

Ideą projektu „Porwani Przez Ekonomię” jest przekazywanie wiedzy na temat najważniejszych zagadnień ekonomicznych w przystępny i atrakcyjny sposób. Książka prof. Orłowskiego stała się punktem wyjścia do stworzenia bogatego pakietu projektowego. Na podstawie i w odwołaniu do jej treści powstało pięć scenariuszy lekcji wraz z prezentacjami i kartami pracy. Dodatkowo, we współpracy z partnerami projektu, powstały cztery kolejne scenariusze. Docelowo na podstawie każdego z 20 przesłuchań z książki powstanie scenariusz lekcji. Oprócz treści bezpośrednio związanych z ekonomią, czyli np. inflacja, PKB, globalizacja czy poziom wynagrodzeń, scenariusze lekcji omawiają zagadnienia dotyczące cyberbezpieczeństwa oraz tematyki zrównoważonego rozwoju (ESG). Materiałem uzupełniającym jest 20 prezentacji multimedialnych z komentarzem w formie audio, które merytorycznie uzupełniają treść rozdziału – przesłuchania profesora.

Wszystkie materiały i narzędzia edukacyjne są dostępne na stronie www.porwaniprzezekonomie.pl, która jest centralnym punktem projektu. Nauczyciele uczestniczący w projekcie otrzymują także fizyczny egzemplarz książki *Ekonomia dla ciekawych*. Natomiast uczniowie – oprócz dostępu do wielu treści edukacyjnych – znajdą na stronie projektu generator memów, którego zadaniem jest edukacja poprzez zabawę.

Od roku szkolnego 2023/2024 uczniowie szkół ponadpodstawowych uczą się nowego przedmiotu – **biznes i zarządzanie**, który zastąpił podstawy przedsiębiorczości. Projekt „Porwani Przez Ekonomię” jest praktyczną odpowiedzią na wyzwania, przed jakimi stoją nauczyciele i uczniowie w związku z jego wprowadzeniem do polskich szkół. Jak pokazują dotychczasowe doświadcze-

nia, to właśnie nauczyciele biznesu i zarządzania oraz podstaw przedsiębiorczości najchętniej korzystają ze scenariuszy lekcji przygotowanych w ramach projektu „Porwani Przez Ekonomię”. Jego uczestnicy podkreślają, że materiały projektowe są nieocenioną pomocą w prowadzeniu lekcji. Od początku realizacji projektu (luty 2023 r.) nauczyciele przeprowadzili ponad 5 tys. lekcji dla ponad 100 tys. uczniów.

Źródło: www.porwaniprzezekonomie.pl

Wszyscy jesteśmy codziennie porywani przez ekonomię, a potem zaskakiwani przez trudne do zrozumienia mechanizmy, które nią rządzą. Zaskakują nas wzrosty cen, zmiany stóp procentowych, nie do końca rozumiemy, skąd biorą się pieniądze, jak powstają miejsca pracy oraz dlaczego w jednych krajach dochody są wyższe niż w innych. Na te i inne pytania w prosty i atrakcyjny sposób odpowiada projekt „Porwani Przez Ekonomię”. Jego uczestnicy przekonali się już, że ekonomia wcale nie musi być trudna i nudna. Zachęcamy wszystkich chętnych, aby dali się porwać i dołączyli do projektu poprzez stronę www.porwaniprzezekonomie.pl. Partnerami projektu są mBank oraz PwC Polska.

*

Wszystkie działania realizowane w ramach projektów Fundacji Warszawski Instytut Bankowości są bezpłatne. Uczestnicy projektów otrzymują dostęp do warsztatów szkoleniowych online oraz wspomnianych powyżej pakietów projektowych. Oprócz tego mogą brać udział w pozostałych aktywnościach projektowych, np. konkursach dla uczniów i nauczycieli czy ogólnopolskich lekcjach online z ekspertami. Rekrutacja do projektów jest prowadzona w trybie ciągłym.

Materiały projektowe zostały opracowane we współpracy z metodykami, czynnymi nauczycielami i z Zespołem Ekspertcko-Doradczym

Fundacji Warszawski Instytut Bankowości, na czele z prof. Tomaszem Rachwałem z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie – wieloletnim konsultantem Ministerstwa Edukacji Narodowej ds. podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości oraz biznes i zarządzanie, a także współautorem podręczników do tych przedmiotów.

Rok Edukacji Ekonomicznej 2024

Fundacja Warszawski Instytut Bankowości wraz z pięcioma organizacjami realizującymi działalność edukacyjną zainicjowała proces, który doprowadził 7 września 2023 r., podczas 67. posiedzenia Senatu Rzeczypospolitej Polskiej X kadencji, do podjęcia uchwały w sprawie ustanowienia roku 2024 Rokiem Edukacji Ekonomicznej.

Decyzja reprezentantów izby wyższej parlamentu stanowi wymierne wzmocnienie dla realizowanej przez inicjatorów Roku Edukacji Ekonomicznej misji podnoszenia poziomu wiedzy ekonomicznej i finansowej Polek i Polaków. To także forma docenienia poczynionych na przestrzeni ostatnich lat wysiłków tysięcy osób i instytucji zaangażowanych w popularyzowanie i przekazywanie tej jakże ważnej wiedzy, a także wyraźne wsparcie dla działań podejmowanych obecnie zarówno przez instytucje publiczne, jak i podmioty sektora organizacji pozarządowych.

Inicjatywa jest również ważnym wsparciem dla procesu wdrażania nowego przedmiotu ekonomicznego do szkół ponadpodstawowych (biznes i zarządzanie) oraz Krajowej Strategii Edukacji Finansowej. Wszystkie informacje na temat inicjatywy znajdują się na stronie: www.REE2024.pl.

Słowa kluczowe: ekonomia, edukacja ekonomiczna.

Mateusz Zając – regionalny dyrektor programów edukacji ekonomicznej w Fundacji Warszawski Instytut Bankowości; koordynator projektów „Przygody Przedsiębiorczego Dżeka” i „Porwani Przez Ekonomię”; wykładowca w programie Nowoczesne Zarządzanie Biznesem.

Czym są Szkolne Kasy Oszczędności?

Szkolne Kasy Oszczędności to program edukacyjny dla uczniów szkół podstawowych prowadzony przez PKO Bank Polski od 89 lat.

SKO to ogromna dawka kompleksowej wiedzy, ciągle uaktualnianej i dostosowywanej do zmieniających się trendów, ale opartej na ponadczasowych wartościach, której zdobycie warto umożliwić młodemu pokoleniu, by w przyszłości mieć świadome, odpowiedzialne i wykształcone społeczeństwo. W latach 2010–2012 program SKO przeszedł gruntowną rewitalizację, która polegała na dostosowaniu tradycyjnej formy oszczędzania w SKO do wymogów cyfrowego świata. Dzięki temu program stał się jeszcze bardziej praktyczny i atrakcyjny – zarówno dla uczniów, nauczycieli, jak i rodziców. Obecnie SKO to nie tylko nauka oszczędzania, ale także praktycznej bankowości, ekonomii, przedsiębiorczości, ekologii, zdrowego stylu życia, pierwszej pomocy, cyberbezpieczeństwa oraz zasad higieny cyfrowej.

Udostępniamy wiele materiałów i narzędzi edukacyjnych, z których mogą korzystać zarówno dzieci, rodzice, jak i nauczyciele. Uczniowie, których szkoła jest w programie SKO, m.in.:

- uczestniczą w lekcjach prowadzonych przez pracowników PKO Banku Polskiego,
- mogą odwiedzić bank, by poznawać świat finansów od strony praktycznej,
- mogą czerpać wiedzę z publikacji edukacyjnych,
- uczą się przedsiębiorczości w praktyce dzięki spotkaniom z lokalnymi przedsiębiorcami,
- sprawdzają, utrwalają i rozszerzają swoją wiedzę, uczestnicząc w internetowym „Teście wiedzy SKO”.

Nauczyciele mogą m.in. korzystać ze scenariuszy lekcji, czy też platformy Szkolne Blogi, na której w zakładce dla Opiekunów SKO publikujemy treści skierowane wyłącznie do tej grupy. Poruszamy tematy dotyczące m.in. nowoczesnych technologii, w tym sztucznej inteligencji i czatu GPT, cyberbezpieczeństwa, budowania świadomości konsumenckiej, higieny cyfrowej. Wiemy, jak ważna jest edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju, dlatego stworzyliśmy materiały edukacyjne związane m.in. z ekologią czy oszczędzaniem zasobów naturalnych.

Uczestnictwo w SKO oferuje wiele korzyści dla najmłodszych:

- nauka zarządzania finansami – uczniowie mogą oszczędzać na własnych oprocentowanych (tygodniowa kapitalizacja odsetek) kontach internetowych,
- nauka ekonomii – najmłodszy poznają podstawowe pojęcia i zasady z zakresu ekonomii, finansów, bankowości, np. oprocentowanie, bankowość mobilna, ubezpieczenie,
- nauka przedsiębiorczości – dzieci razem z Nauczycielami-Opiekunami SKO mogą realizować własne pomysły na zarabianie pieniędzy, np. organizując kiermasze, akcje charytatywne,
- edukacja z zakresu ekologii, zdrowego stylu życia, pierwszej pomocy, cyberbezpieczeństwa.

Dzisiaj nie wiemy, jakie zawody w przyszłości będą wykonywały dzieci, czy nawet obecni dorośli, ale wiemy, jakie kompetencje należy rozwijać, aby za 10–20 lat znaleźć zatrudnienie. Stąd w naszych materiałach stawiamy na kompleksową edukację pozwalającą łączyć poszczególne elementy w logiczną całość. Pokazujemy, że oszczędzanie może odnosić się do wielu aspektów życia, a jednocześnie uczymy rozwiązywania problemów, wyciągania wniosków, analizy danych, krytycznego myślenia i przyswajania informacji. To kompetencje, które stanowią połączenie wiedzy, umiejętności i postaw, które warto i trzeba rozwijać bez względu na wiek.

Materiały edukacyjne dla dzieci

Program jest systematycznie rozwijany i wzbogacany o nowe materiały edukacyjne oraz inne elementy dotyczące różnych obszarów tematycznych. Uczniowie uczestniczący w programie, oprócz nauki o oszczędzaniu i finansach, zdobywają wiedzę dotyczącą przedsiębiorczości; ekologii i oszczędzania zasobów naturalnych; zdrowego stylu życia; niemarnowania żywności; cyberbezpieczeństwa; korzystania z produktów oraz usług bankowych (konto, serwis internetowy); pierwszej pomocy; higieny cyfrowej.

Kolorowe, ciekawe, inspirujące, a przy tym bezpłatne i ogólnodostępne materiały edukacyjne dedykowane dzieciom, nauczycielom oraz rodzicom opisują przygody Rodziny Pieniążków oraz żyrafy Lokatki i pancernika Hatetepesa. Bohaterowie pokazują, w jaki sposób oszczędzać, konstruować domowy budżet, dbać o środowisko, wyjaśniają, dlaczego warto uczestniczyć w lekcjach WF, tłumaczą, jakie informacje znajdują się na etykietach produktów spożywczych, opowiadają, w jaki sposób stworzyć bezpieczne hasło internetowe oraz przekazują wiedzę na temat wielu innych nawyków, niezbędnych w codziennym życiu.

Publikacje można bezpłatnie pobrać ze strony internetowej PKO Banku Polskiego. Bank dystrybuje je również w formie drukowanej do aktywnych szkół uczestniczących w programie SKO. Często trafiają one wówczas do szkolnych bibliotek i służą całym społecznościom. Dystrybucja materiałów edukacyjnych odbywa się też podczas inicjatyw promocyjnych i edukacyjnych wspieranych lub organizowanych przez bank (pikniki edukacyjne, dni otwarte i lekcje w oddziałach bankowych, lekcje w szkołach, konkursy edukacyjne). Dzieciom oraz rodzicom PKO Bank Polski udostępnił też w ubiegłym roku filmy animowane wspierające budowanie świadomości ekologicznej oraz zarządzanie finansami w rodzinie. W przygotowaniu jest film dotyczący tematyki cyberbezpieczeństwa.

Internetowy „Test wiedzy SKO” dla każdego

Test jest ogólnodostępny, ma charakter edukacyjny i jest jednym z kryteriów branych pod uwagę w dorocznym „Konkursie SKO dla szkół i nauczycieli”. Test nie tylko sprawdza wiedzę, ale i uczy. Rozwiązanie testu pozwala m.in. na utrwalenie i potwierdzenie wiedzy zdobytej w ramach zajęć pod patronatem SKO, dotyczących np. finansów, zdrowego stylu życia, cyberbezpieczeństwa. W teście może uczestniczyć każdy, bez względu na wiek oraz niezależnie od posiadania konta SKO. Każdy, kto odpowie prawidłowo na minimum 7 z 10 pytań, zdobędzie dyplom „Mistrza wiedzy SKO”. Test można rozwiązać na stronie <https://www.pkobp.pl/test-sko/>. Podczas trzech edycji wykonano blisko 180 tys. testów.

Projekt „SKO – przedsiębiorczość w praktyce”

Celem projektu jest kształtowanie postaw przedsiębiorczych u dzieci i młodzieży. Dzięki udziałowi w projekcie uczniowie zdobywają wiedzę na temat zakładania i rozwijania własnej firmy, zarządzania projektami biznesowymi i personelem oraz społecznej odpowiedzialności biznesu. Tego typu przedsięwzięcia pozwalają najmłodszym zdobywać wiele praktycznych umiejętności niezbędnych do funkcjonowania we współczesnym świecie, a także przygotowują do aktywności społecznej i gospodarczej.

Materiały dydaktyczne dla Nauczycieli-Opiekunów SKO

PKO Bank Polski dostarcza również materiały dydaktyczne dla Nauczycieli-Opiekunów SKO w postaci scenariuszy lekcji stanowiących zbiór gotowych pomysłów na atrakcyjne zajęcia wpisujące się w najnowsze trendy związane z nowoczesną bankowością. W czasie lekcji z wykorzystaniem tych materiałów dzieci m.in. poznają funkcję pieniądza, dowiadują się, na czym polega różnica między oszczędzaniem i inwestowaniem, uświadamiają sobie korzyści wynikające z oszczędzania. Scenariusze koncentrują się wokół zagadnień związanych z nowoczesnymi usługami bankowymi, np. bankowość internetowa i mobilna, korzystanie z bankomatu/ wpłatomatu, waluty, wiarygodność instytucji finansowych.

Atutem publikacji są praktyczne zagadnienia i przykłady poświęcone zasadom bezpiecznego korzystania z usług bankowych, w tym bankowości elektronicznej. W scenariuszach przedstawiono również zagadnienia związane z wolontariatem oraz zarabianiem pieniędzy przez młodych ludzi, podkreślając znaczenie przedsiębiorczości w kształtowaniu swojej przyszłości. Każda z proponowanych lekcji została uzupełniona o ćwiczenia wspierające proces zdobywania wiedzy oraz jej zapamiętywania, a także o materiały pomocnicze w postaci krzyżówek, gier symulacyjnych, quizów. Scenariusze są dostępne dla każdego bezpłatnie na stronie internetowej banku. Ponadto szkoły przystępujące do SKO otrzymują również od banku wersje drukowane.

Nauczyciele-Opiekunowie SKO w szkołach są wspierani również m.in. poprzez możliwość:

- zorganizowania zajęć edukacyjnych poświęconych bankowości, finansom czy przedsiębiorczości, które prowadzą pracownicy PKO Banku Polskiego (stacjonarnie w szkole lub online),
- poznania działalności banku od wewnątrz poprzez organizację wizyt edukacyjnych dla uczniów i Opiekunów w wybranych placówkach PKO Banku Polskiego,
- organizacji spotkań z przedsiębiorcami, zarówno w formule stacjonarnej, jak i online dzięki projektowi „SKO – przedsiębiorczość w praktyce”.

Bank organizuje co roku również wydarzenia dla Nauczycieli-Opiekunów SKO oraz dyrektorów szkół. Stanowią one okazję do poszerzania horyzontów w zakresie trendów technologicznych, wykorzystania sztucznej inteligencji, tworzenia cyfrowych tożsamości w metaverse, odkryć w dziedzinie inżynierii genetycznej. Wśród poruszanych zagadnień są także: higiena cyfrowa, wpływ Internetu i smartfonów na ludzi w każdym wieku oraz temat długoterminowego zarządzania finansami z perspektywy dzieci i dorosłych.

Konkursy SKO z atrakcyjnymi nagrodami finansowymi

SKO to także szansa na wygranie atrakcyjnych nagród. Co roku w konkursach SKO atrakcyjne nagrody finansowe otrzymuje kilkaset szkół oraz wielu Nauczycieli-Opiekunów SKO. Nagrody mogą być dowolnie spożytkowane. Dzięki wygranym sale lekcyjne zostały wyposażone m.in. w tablice interaktywne, powstały siłownie plenerowe, a szkolne biblioteki zyskały nowe książki.

• Konkurs SKO dla szkół i nauczycieli

Prowadzony przez PKO Bank Polski od około 60 lat konkurs (choć wcześniej ogłaszany pod innymi nazwami) polega m.in. na przygotowaniu prezentacji elektronicznej opisującej całoroczne działania szkół wpisujące się w idee SKO. Szkoły, które zdobędą najwyższą lokatę (trzy pierwsze miejsca), otrzymają nagrody w wysokości 20 tys. zł, 15 tys. zł oraz 10 tys. zł brutto. Swo-

ją nagrodę w wysokości 10 tys. zł brutto mogą przyznać również internauci. Kolejne nagrodzone placówki otrzymują odpowiednio 3,5 tys. zł, 2,5 tys. zł i 1,5 tys. zł brutto. Oprócz nagród dla szkół przyznawane są również indywidualne nagrody finansowe dla Opiekunów SKO.

• Konkurs SKO Blog Miesiąca

W odbywającej się co miesiąc (od września do czerwca) rywalizacji, szkoły i Nauczyciele-Opiekunowie SKO mają szansę na zdobycie nagród w postaci e-kodów prezentowych (o wartości 1000 zł dla szkoły oraz 500 zł dla Opiekuna/Opiekunów SKO) oraz zestawów upominków. Celem konkursu jest w szczególności propagowanie idei oszczędzania i przedsiębiorczości w ramach założeń SKO. Szkoły, prowadząc swoje autorskie blogi, opisują realizowane przez siebie działania wpisujące się w tematykę poszczególnych miesięcy, np. oszczędzanie pieniędzy, nowoczesna bankowość, ekologia w praktyce.

Platforma społecznościowa SzkolneBlogi.pl

Ważnym medium łączącym SKO z nauką i zabawą jest dedykowana szkołom blogowa platforma edukacyjna SzkolneBlogi.pl. Za jej pośrednictwem ponad 830 społeczności szkolnych dzieli się swoimi pomysłami na edukację pod szyldem SKO, np. opisując relacje z dni przedsiębiorczości, działań charytatywnych, zbiórek surowców wtórnych, lekcji prowadzonych przez pracowników PKO Banku Polskiego lub wizyt w oddziałach PKO Banku Polskiego. Liczne treści edukacyjne, quizy, konkursy dla szkół, uczniów i nauczycieli, relacje ze spotkań oraz wydarzeń, będących inicjatywami SKO-wiczów oraz ich nauczycieli, tworzą olbrzymią bazę ciekawych praktyk i pomysłów, możliwych do wykorzystania na co dzień oraz w dorosłej przyszłości.

Słowa kluczowe: SKO, bank.

Oprac.: Biuro Prasowe PKO Banku Polskiego

Konferencja w Senacie RP, fot. K. Zapła

Inauguracja Roku Edukacji Ekonomicznej 2024

Wiedza finansowa Polaków na 6. miejscu od końca w Europie – to pokazuje jak ważna jest edukacja ekonomiczna.

Oszczędzanie, inwestowanie czy znajomość praw i obowiązków wynikających z zaciągniętych zobowiązań – dane różnych instytucji regularnie wskazują, że stan wiedzy i umiejętności w tych obszarach musi ulec poprawie. Według raportu Komisji Europejskiej (*Flash Eurobarometer 525. Monitoring the level of financial literacy in the EU, 2023*), 40% Polaków ocenia swoją wiedzę finansową jako „wysoką”, jednak według wyników testu oceniającego postawy w praktyce, wyprzedziły nas aż 22 europejskie kraje. Co więcej, popełniamy też błędy w sferze cyberbezpieczeństwa – z badania „Poziom wiedzy finansowej 2023” wynika, że co piąty Polak uważa, że może zapisać hasło do bankowości elektronicznej w telefonie. To pokazuje, jak dużo pracy przed nami, a Rok Edukacji Ekonomicznej, którego inauguracja odbyła się 11 stycznia 2024 r. w Senacie, jest unikalną szansą na promowanie wiedzy i budowanie właściwych postaw wśród Polaków w obszarze finansów. W myśl hasła „Ekonomia – rozumieć, by świadomie decydować” 11 stycznia przeprowadzono największą lekcję edukacji ekonomicznej w naj-

nowszej historii Polski. Za pośrednictwem platformy zdalnej łączności wzięło w niej udział ponad 10 tysięcy uczniów i nauczycieli z całego kraju. Lekcję pt. „Reformy gospodarcze Władysława Grabskiego a współczesne wyzwania” poprowadził prof. Witold Orłowski.

Inicjatywa Roku Edukacji Ekonomicznej (REE) 2024 była możliwa dzięki zaangażowaniu sześciu organizacji pozarządowych od lat podejmujących wspólnie z sektorem finansowym działania w celu podniesienia poziomu świadomości związanej z finansami. Inicjatywy edukacyjne podejmowane w ramach rynku bankowego czy kapitałowego stały się integralną częścią działań mających na celu zniwelowanie luki wiedzy na temat gospodarki, inwestycji i zarządzania finansami osobistymi. „Chcemy, aby Rok Edukacji Ekonomicznej był przełomowy, jeśli chodzi o podejście do i kształtowanie systemu edukacji ekonomicznej. Stoi przed nami wiele wyzwań, również tych związanych z transformacją technologiczną i podążającymi za nią zmianami społecznymi. Kluczowe jest nie tyle wyposażanie, zwłaszcza dzieci i młodzieży, w wie-

dzę ekonomiczną, ale także kształtowanie postaw i kompetencji ekonomicznych. Najmłodsze pokolenia są fundamentem przyszłości, a kompetencje, w które je wyposażymy, będą kształtować ich podejście w dorosłym życiu do finansów, przedsiębiorczości czy innowacyjności. W Roku Edukacji Ekonomicznej będziemy promować już istniejące inicjatywy edukacyjne, a jednocześnie zachęcać do tworzenia zupełnie nowych. Wierzymy, że wspólnymi siłami możemy zmienić oblicze edukacji ekonomicznej i skutecznie działać na rzecz rozwoju nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego” – powiedziała Agnieszka Wachnicka, wiceprezesa Związku Banków Polskich i członkini Komitetu Programowego REE 2024.

Rok Edukacji Ekonomicznej 2024 nabiera szczególnego znaczenia, wykraczając poza współczesne ramy, wpisuje się w długą i znaczącą historię edukacyjnych wartości. Zainicjowany został w 100. rocznicę reform premiera Władysława Grabskiego oraz 100. rocznicę utworzenia Banku Polskiego, a także ustanowienia polskiego złotego. Konsekwentne przekazywanie wiedzy ekonomicznej jest nie tylko odzwierciedleniem dziedzictwa przeszłości, w której Janusz Korczak przekonywał o ważności edukacji ekonomicznej dzieci i młodzieży, ale również bodźcem do kreowania trwałych fundamentów dla przyszłego dobrobytu społeczeństwa. W ten sposób REE 2024 staje się mostem między tradycją a nowoczesnością, inspirując do kształtowania świadomej, ekonomicznej przyszłości, której znaczenie jest niezmiennie. „Do naszej inicjatywy dołączyli partnerzy z ogromnym doświadczeniem w dziedzinie edukacji ekonomicznej. To wspólne przedsięwzięcie, które łączy naszą wizję społeczeństwa wyposażonego w wiedzę i umiejętności finansowe. Bardzo mocno liczymy także na dalsze zaangażowanie ze strony instytucji publicznych, ponieważ, abyśmy mogli mówić o trwałych zmianach, musimy o edukacji finansowej myśleć w sposób systemowy. Na stronie internetowej naszej inicjatywy już teraz zgłoszono wiele projektów, które pokazują potencjał aktywności społeczeństwa w tym obszarze. Jednak czekamy nadal na kolejne ciekawe pomysły, które mogą być realizowane w ramach REE2024. Zachęcamy do rejestracji inicjatyw poprzez naszą stronę internetową i apelujemy do wszystkich o aktywne włączenie się w tę ideę” – dodał Waldemar Zbytek, prezes Warszaw-

skiego Instytutu Bankowości i przewodniczący Komitetu Organizacyjnego REE 2024.

Jeden z inicjatorów REE 2024, tj. Fundacja Warszawski Instytut Bankowości, kieruje do uczniów szkół podstawowych m.in. swój flagowy projekt BAKCYL. Od początku funkcjonowania dotarł on już do ponad 950 tysięcy uczniów i blisko 17,5 tysiąca nauczycieli. W ramach tej inicjatywy przeprowadzono już ponad 80 tysięcy lekcji w blisko 7 tysiącach szkół. Projekt wspiera 150 banków partnerskich i ponad tysiąc wolontariuszy bankowych. W samym 2023 r. odbyło się ponad 3150 lekcji, w których uczestniczyło prawie 100 tysięcy uczniów.

Projekt BAKCYL stanowi filar programu „Bankowcy dla Edukacji” – największego w Europie programu pozaformalnej edukacji finansowej. Jest ważną częścią działań sektora bankowego na rzecz podnoszenia poziomu wiedzy młodych Polaków w obszarze finansów, cyberbezpieczeństwa i przedsiębiorczości. Wyróżnienie tego projektu przez Radę Edukacji Finansowej potwierdza jego jakość oraz skuteczność jako narzędzia inspirującego do świadomego i odpowiedzialnego podejścia młodego pokolenia do kwestii ekonomicznych.

Rok Edukacji Ekonomicznej 2024 to inicjatywa Fundacji GPW, Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości, Czepczyńskich Family Foundation, Fundacji Warszawski Instytut Bankowości, Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego oraz Związku Harcerstwa Polskiego. Idea została również poparta uchwałą Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 września 2023 r.

Więcej informacji nt. inicjatywy można znaleźć pod adresem www.ree2024.pl.

Słowa kluczowe: Rok Edukacji Ekonomicznej 2024.

Materiały prasowe Roku Edukacji Ekonomicznej

Rok Edukacji Ekonomicznej 2024 – wypowiedzi ekspertów

Rok Edukacji Ekonomicznej 2024 to inicjatywa Warszawskiego Instytutu Bankowości, Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Fundacji Giełdy Papierów Wartościowych, Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości oraz Związku Harcerstwa Polskiego. W prace Komitetu Programowego REE 2024 zaangażowany jest Związek Banków Polskich. Idea została również poparta uchwałą Senatu RP z dnia 7 września 2023 r.

Prof. dr hab. Marian Gorynia, prezes Zarządu Krajowego Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego

Po co nam ekonomia i dlaczego jest tak ważna?

Ekonomia jest przede wszystkim bardzo praktyczna i ogólnie jej znajomość oraz stosowanie podstawowych zasad pozwala nam lepiej żyć. Jak wiemy, ekonomia wyjaśnia, jak dysponować zasobami (w szczególności dającymi się sprowadzić do pieniędzy), których nigdy nie mamy za wiele

i o których mówimy, że są rzadkie, i jak znaleźć różne sposoby ich wykorzystania, z myślą aby uzyskać jak najwięcej satysfakcji, zadowolenia, korzyści. Czyli ekonomia sama z siebie implikuje pytania: ile mam? Co z tym mogę zrobić? Na co to przeznaczyć? Jak rozłożyć w czasie? Na co mnie stać, a na co mnie nie stać? Te pytania dotyczą de facto gospodarowania i mają charakter zdroworozsądkowy. Ekonomia je wymusza, implikuje, przypomina, że one są ważne. Udzielenie na nie przemyślanej, powiedzielibyśmy racjonalnej odpowiedzi, jest swego rodzaju kluczem do wzrostu naszego dobrobytu.

Fot. pexels.com

Jak wpływa na codzienne życie Polaków?

Ekonomia przede wszystkim nakazuje nam pamiętać, że to, co posiadamy i to, co chcemy wykorzystać, musi się bilansować. Czyli, aby wydawać, trzeba mieć (pomijając zakupy na kredyt, w wypadku których też jednak trzeba „mieć” – tyle że odnosi się owe „mieć” do przyszłości), nie wystarczy wydawać, należy pamiętać o wpływach, a obie te strony powinny pozostawać we względnej równowadze. Niby wszyscy znamy tę zasadę, jest ona przecież dodatkowo zgodna ze zdrowym rozsądkiem, a jednak okazuje się, że znać zasady ekonomii, to jedno, a stosować je, to drugie. Obrazują to takie zwroty, jak np. przeżyć do pierwszego, czyli do dnia wypłaty. Przy napiętym budżecie bardzo emocjonalne i rozrzućne zakupy w pierwszym tygodniu danego miesiąca nierzadko sprawiają, że jego końcówka wypada dość mizernie, jeśli chodzi o zakupy, bo po prostu brakuje pieniędzy.

Inną kwestią jest to, że pieniądź kosztuje. I nie chodzi tylko o sytuację z inflacją, gdy stopy pro-

centowe siłą rzeczy muszą być wyższe, ale także o koszt pieniądza w warunkach gospodarki stabilnej i zrównoważonej. Mówi się w tym wypadku o cenie pieniądza w czasie i o tym, że możliwość dzisiejszej konsumpcji za pieniądze, których jeszcze nie zarobiliśmy, musi ileś kosztować. Z taką sytuacją mamy do czynienia, gdy zaciągając kredyt czy pożyczkę, powinniśmy pamiętać, że trzeba będzie zwrócić nie tylko pożyczoną kwotę, ale także odsetki. Ta okoliczność jest szczególnie ważna w przypadku kredytów konsumpcyjnych, które z założenia nie generują przecież żadnych dodatkowych przychodów (w przeciwieństwie do kredytów na działalność gospodarczą). Inny przykład stosowania podstawowych zasad ekonomii w zaspokajaniu potrzeb, zresztą dość oczywisty, stanowi porównywanie cen oferowanych dóbr i usług. Niby wszyscy o tym wiemy i zgodnie z zaleceniami podręczników mikroekonomii szukamy możliwie niskich cen, jednak obserwacja rzeczywistych zachowań konsumentów prowadzi często do zgoła odmiennych wniosków.

Dlaczego warto być na bieżąco z ekonomią?

Przestrzeganie wymienionych przykładowo i jeszcze kilku innych prostych zasad daje nam taką korzyść, że potrzeby możemy zaspokajać w sposób względnie komfortowy, dopasowany do naszego poziomu zamożności. Unikamy w ten sposób napięć w budżecie domowym, czy też z kieszonkowym. Dzięki temu stać nas na zakup dopasowanej do sezonu odzieży, potrzebnej żywności, ale też możemy zaplanować, a następnie zrealizować wydatki na urlop. Dobre gospodarowanie kieszonkowym pozwoli na lepszy rozkład w czasie takich przyjemności, jak wyjście do kina czy zakup lodów. Ktoś, komu rodzice wyznaczają w sposób rozsądny wysokość kieszonkowego, wie, że jeśli pójdzie w jeden weekend na trzy seanse do kina, to prawdopodobnie zabraknie mu pieniędzy na rozrywkę w kolejny weekend. Bycie na bieżąco z ekonomią, czyli z jej zasadami oznacza więc swego rodzaju przezorność w ponoszeniu wydatków i pamiętanie dziś, że jutro też jest dzień.

Jak przygotowywać dzieci i młodzież do życia w warunkach gospodarki rynkowej?

Edukacja, edukacja, edukacja, głupcze! To jest najlepsza odpowiedź na to pytanie. Od najmłodszych lat dzieciom należy cierpliwie tłumaczyć, że nie można wydawać więcej, niż się ma, że pieniądze nie biorą się z bankomatu, że warto oszczędzać, bo odmawiając sobie czegoś dziś, w przyszłości będę miał okazję czerpać z tego zadowolenie. U dzieci i młodzieży często zdarza się brak refleksji nad sprawami ekonomicznymi, kierowanie się zachciankami i emocjami. Wydaje się więc, że wskazane jest nauczanie swego rodzaju refleksji i kalkulacji w zakresie dysponowania środkami finansowymi.

W kształtowaniu ekonomicznych postaw dzieci i młodzieży trudne do przecenienia znaczenie ma także osobisty przykład ze strony rodziców, dziadków, starszego rodzeństwa. Jeśli starsi zachowują się w rzeczywistości nieodpowiedzialnie i młodzi to widzą, to żadne przestrogi ustne prawdopodobnie nie dadzą pożądanego skutku. I odwrotnie – obserwowanie przez młodszych zdrowych nawyków ekonomicznych u starszych jest dla tych pierwszych najbardziej wiarygodną nauką i wprowadzeniem do życia w warunkach ograniczonej zasobów.

Podharc mistrzyni Olga Junkuszew, Rzeczniczka Prasowa ZHP

Czy edukacja ekonomiczna może być elementem wychowania młodzieży?

Tak, edukacja ekonomiczna zdecydowanie powinna być elementem wychowania młodzieży. Związek Harcerstwa Polskiego wyróżnia się podejściem, które nie tylko kształtuje umiejętności poprzez praktykę, ale również łączy je z harcerskimi wartościami zawartymi w Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim. Choć jedno z harcerskich praw skupia się bezpośrednio na kwestiach finansowych – „Harcerz jest oszczędny i ofiarny” – to w ZHP zwracamy uwagę na więcej aspektów wychowania ekonomicznego. Związek porusza również kwestie etyki, społecznej odpowiedzialności czy budżetu obywatelskiego. Świadomość finansowa obejmuje nie tylko racjonalne zarządzanie budżetem, lecz także umiejętność podejmowania rozważnych wyborów obywatelskich, uwzględniających wpływ decyzji gospodarczych na naszą codzienność i przyszłość.

Jak młodzież reaguje na wydarzenia organizowane dla nich w temacie ekonomii i finansów?

Harcerze i harcerki z ZHP entuzjastycznie reagują na wydarzenia związane z edukacją ekonomiczną. Wspólnie z Warszawskim Instytutem Bankowości zrealizowaliśmy program wychowania ekonomicznego dostosowany do różnych grup wiekowych, w którym uczestniczyło ponad 500 drużyn, co świadczy o dużym zainteresowaniu tematyką finansów i ekonomii wśród harcerzy i harcerek. Dodatkowo, członkowie ZHP mają możliwość zdobywania specjalnych sprawności związanych z wychowaniem ekonomicznym, takich jak: bankier/ bankierka; makler/ maklerka, skarbnik/ skarbniczka czy świadomy konsument/ świadoma konsumentka. Nawet najmłodszy, czyli zuchy, mają swoją odpowiednią sprawność, jaką jest grosik. Zadania z zakresu ekonomii są również obecne w próbach na stopnie harcerskie, co dodatkowo integruje edukację ekonomiczną z procesem rozwoju młodego człowieka.

Małgorzata Sobkowicz, prezes zarządu Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości

Jak przygotowywać dzieci i młodzież do życia w warunkach gospodarki rynkowej?

Myślę, iż chcąc to zrobić, należy rozwijać u młodzieży kluczową kompetencję, jaką jest przedsiębiorczość, która stanowi zespół cech i postaw opisujących szczególnie sposób postępowania człowieka (takich jak: zaradność, kreatywność, konieczność podejmowania decyzji w niepewnym środowisku). Te cechy należy rozwijać już od początku edukacji szkolnej młodych ludzi. Dzięki rozwijaniu przedsiębiorczości młodzi ludzie znają swoje mocne strony, wiedzą, co mogą zaoferować, wkraczając na rynek pracy oraz czego ten rynek od nich oczekuje. Dodatkowo wiedzą, że innowacyjność i kreatywność są zawsze w cenie i nie obawiają się wcielać w życie swoich pomysłów biznesowych. Wszystkie nasze programy kształcą zarówno w dzieciach, jak i w młodzieży ten gen przedsiębiorczości i pokazują im różne możliwości pokierowania swoją ścieżką w przy-

szłości. Co bardzo istotne, nasi uczniowie, realizując różnorakie aktywności wynikające z naszych programów, osiągają liczne sukcesy – mniejsze i większe – w konkursach ogólnopolskich i międzynarodowych, a to daje im ogromne poczucie sprawstwa.

Na czym polega edukacja ekonomiczna i finansowa?

Edukacja ekonomiczna powinna dotyczyć szeroko zakrojonych działań na rzecz przyswojenia przez dzieci i młodzież wiedzy i umiejętności z tego zakresu, czyli poznania mechanizmów gospodarki rynkowej, terminów ekonomicznych oraz roli i działania instrumentów finansowych. Dodatkowo edukacja z zakresu ekonomii i finansów to budowanie u młodzieży poczucia odpowiedzialności za swoje decyzje i działania. Wszystkie aktywności, podczas których dzieci i młodzież muszą wykazać się przedsiębiorczością, pozwalają na wykorzystanie nabytej już wiedzy praktycznej. Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości nadaje bieg w przygotowaniu dzieci i młodzieży do jej zgłębiania. Myślę, że dzięki temu nasi podopieczni mogą doświadczyć edukacji w wymiarze praktycznym i uważam, że m.in. na tym taka edukacja powinna polegać. Każdy i każda z tych młodych osób kiedyś pójdzie w świat własną drogą i to wspaniale, jeśli mogą tę drogę lub jej elementy choć trochę sprawdzić, przetestować i wypróbować praktycznie. To pomaga im podjąć bardziej odpowiedzialne i przemyślane decyzje. Nawiązując jeszcze do pytania, warto dodać, iż każdy z nas – dorosłych – może być swego rodzaju edukatorem, pokazując, tłumacząc i dając przykład swoimi działaniami z tego zakresu, które przecież wszyscy codziennie realizujemy.

Słowa kluczowe: ekonomia, edukacja ekonomiczna.

Więcej informacji nt. Roku Edukacji Ekonomicznej 2024 można znaleźć pod adresem: www.ree2024.pl

Rok Edukacji Ekonomicznej
2024

Skarbonka, fot. K. Grabowska, www.pexels.com

Oszczędzanie już w przedszkolu?

Ewa Knap

„Wszystkiego, co naprawdę trzeba wiedzieć o tym, jak żyć, co robić i jak postępować, nauczyłem się w przedszkolu” – Robert Fulghum.

Oszczędzanie pieniędzy, czyli odkładanie małych kwot na dedykowany cel to bardzo pożyteczna umiejętność. Kto w budżecie rodzinnym potrafi utrzymać tak zwaną „poduszkę finansową”, wie bardzo dobrze, jakie to ważne. Zepsuta pralka czy wymarzony ekspres do kawy to żaden problem. Nawet całkiem sporemu wydatkowi jak nowy samochód, gdy kupimy go z oszczędności, może towarzyszyć satysfakcja i zadowolenie, że nie oddajemy znacznej części naszych dochodów bankom w formie odsetek od kredytu.

Oczywiście nie każdy może oszczędzać, wiele osób żyje „od pierwszego do pierwszego” i nie w głowie im oszczędzanie. Uważają, że od tego są banki i gdy jest nagła potrzeba wydatków, to pieniądze zawsze można pożyczyć. A problem często leży właśnie w głowie. To nie zbyt niskie dochody, a raczej brak cierpliwości i dobrych doświadczeń powodują, że nie wszyscy potrafią oszczędzać. Może więc warto uczyć tej pożytecznej umiejętności już od przedszkola?

Obserwując kolejne roczniki 5- i 6-latków zauważam, że coraz mniej dzieci rozumie, dlaczego rodzice nie zawsze kupują im to, czego one chcą. Często reagują nerwami i płaczem, wymuszając

zakup, a rodzice w końcu się poddają i spełniają zachcianki swojej pociechy.

Przyczyn takiego zachowania jest wiele i nie wynikają z czyjejś złej woli. Rodzice, zabiegani, chętnie korzystają z nowych zabawek zajmujących czasowo pociechę. Natomiast dziecko bardzo szybko się uczy, że płaczem i szantażem można wymusić na rodzicach zakup prawie wszystkiego. Nie robi tego z premedytacją, po prostu uczy się z doświadczenia, jak być skutecznym w osiągnięciu celu. Taka sytuacja niekorzystnie wpływa na jego rozwój emocjonalny. Dziecko staje się coraz bardziej nastawione roszczeniowo wobec otoczenia.

Czy jest na to rada? Czy przedszkole może pomóc w rozwiązaniu tej niekorzystnej sytuacji? Myślę, że tak. W tym roku szkolnym postanowiłam nauczyć dzieci, jak zdobyć bez proszenia zabawkę, która jest „bardzo droga”. Sposobem tym jest oczywiście umiejętność oszczędzania, która pobudza kreatywność, a przede wszystkim uczy dzieci, że coś może zależeć od nich samych.

Chciałam, by zrozumiały cały proces obiegu pieniądza, zaczęliśmy więc od zabawy w sklep. Zadaniem dzieci było zbudowanie dowolnej konstrukcji z klocków i różnych zabawek, ale zamiast

Nauka poprzez zabawę, fot. www.pexels-cottonbro-studio.com

„materiałów budowlanych” otrzymały woreczki z fasolkami, symbolizującymi pieniądze. Zorganizowaliśmy sklepy, gdzie dzieci mogły kupić za fasolki to, czego potrzebowały do swojego projektu, a nawet bank, gdzie mogły wziąć kredyt, by dokończyć inwestycję.

Celem zajęć było uświadomienie dzieciom, że wszystko, co chcą mieć, kosztuje. Skąd brać pieniądze, przedszkolaki dowiedziały się na kolejnych zajęciach w ramach tematu „Zawody naszych rodziców”. W ich trakcie położyliśmy szczególny nacisk na pytanie, dlaczego rodzice muszą pracować. W dyskusji kierowanej przez nauczycielkę dzieci doszły do wniosku, że wykonywanie wszelkich zawodów ma na celu przede wszystkim pozyskanie pieniędzy. A te potrzebne są na bardzo wiele wydatków, które dzieci sprawnie wymieniały. Co innego zrozumieć, że coś musimy kupować, a co innego wiedzieć, ile to kosztuje. Podczas kolejnych etapów projektu dzieci zapoznawały się z nominałami wszystkich banknotów i bilonu używanych w Polsce. Przedszkolaki w parach na zmianę były sprzedawcami i kupującymi. Mając pewną pulę zabawkowych pieniążków, uczyły się płacić konkretną cenę, wydawać resztę i oceniać, co jest droższe, a co tańsze.

Pozostały nam ostatnie zajęcia, czyli docelowe zasady oszczędzania na „bardzo drogą zabaw-

kę”. Tu potrzebna była ścisła współpraca z rodzicami. Poprosiłam ich o przygotowanie dzieciom skarbonek, otwieranych tak, by w każdej chwili mogły przeliczyć stan oszczędności. Każda skarbonka została opisana docelową kwotą i celem oszczędzania.

Dzieci nie mogły żądać pieniędzy za spełnianie swoich obowiązków domowych jak sprzątanie po sobie czy wnoszenie śmieci. Prosiłiśmy rodziców o wyznaczenie czegoś w rodzaju kieszonkowego wrzucanego do skarbonki cyklicznie i ewentualnie zapłaty za nietypowe, według uznania rodzica, prace dziecka. Co jakiś czas dzieci przeliczały stan swoich oszczędności, a wyniki prezentowały w grupie. Finałem projektu była prezentacja na forum grupy zakupionych w wyniku oszczędzania zabawek oraz pustych już skarbonek, do których zbierały oszczędności.

Słowa kluczowe: oszczędzanie, przedszkole.

Ewa Knap – nauczyciel dyplomowany Samorządowego Przedszkola nr 112 w Krakowie.

Laureaci konkursu, fot. J. Stachurska

„Bądź nowoczesnym przedsiębiorcą w swojej Ojczyźnie!” – II edycja konkursu rozstrzygnięta

Bogusława Bebak

Uczniowie tworzą start-upy. Mają innowacyjne pomysły. Wiedzą, jakich rozwiązań brakuje w najbliższym otoczeniu, ich małej ojczyźnie. Lubią wyzwania i pracę zespołową.

Pod takimi hasłami Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli we współpracy z Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie, Małopolską Agencją Rozwoju Regionalnego oraz Małopolskim Centrum Przedsiębiorczości zorganizowało II edycję konkursu pod tytułem „Bądź nowoczesnym przedsiębiorcą w swojej Ojczyźnie!”. Przedmiotem konkursu było przedstawienie na szablonie modelu biznesowego (*Business Model Canvas*) projektu struktury biznesplanu dla innowacyjnego pomysłu biznesowego, opracowanego przez 3-osobowe zespoły pod opieką nauczyciela. Konkurs został objęty honorowym patronatem Marszałka Województwa Małopolskiego Witolda Kozłowskiego.

Konkurs odbywał się w dwóch etapach. Po I etapie, w którym Komisja Konkursowa oceniała projekty biznesowe, zakwalifikowała do etapu II,

polegającego na prezentacji zgłoszonego projektu, 10 zespołów. 9 lutego br. w siedzibie MCDN w Krakowie swoje projekty w obecności Komisji Konkursowej oraz Kapituły Konkursu prezentowały 3-osobowe zespoły uczniów. Ocenie podlegały m.in. forma prezentacji, poprawność językowa, obrona własnych poglądów, odpowiedzi na pytania Komisji Konkursowej.

Kapituła Konkursu zatwierdziła wyniki Komisji Konkursowej. W jej składzie byli:

Jan Tadeusz Duda – przewodniczący Sejmiku Województwa Małopolskiego;

Rafał Kosowski – przewodniczący Komisji Edukacji, Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Województwa Małopolskiego;

Dariusz Styrna – dyrektor Departamentu Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego;

Prezentacja projektu konkursowego, fot. J. Stachurska

Małgorzata Małek – dyrektor Departamentu Współpracy Regionalnej Małopolskiej Agencji Rozwoju Regionalnego SA;

Aleksandra Witoszek-Kubicka – pracownik badawczo-dydaktyczny w Katedrze Zachowań Organizacyjnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie;

Adam Ślusarczyk – zastępca dyrektora Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości;

dr Wioletta Kilar – kierownik Zespołu Badań Edukacji w Zakresie Przedsiębiorczości na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie;

Anna Samborska-Milewska – wicedyrektor MCDN ds. administracyjno-projektowych.

Laureatami zostali:

- I miejsce – projekt PIĘKNO TO KAŻDY CZŁOWIEK, BEZ WYJĄTKU, uczniowie z Zespołu Szkół nr 2 im. św. Jadwigi Królowej w Andrychowie (pod opieką Aliny Radwan),

- II miejsce – TUTORS OF TOMORROW, uczniowie z I Liceum Ogólnokształcącego im. B. Nowodworskiego w Krakowie (pod opieką Bogumiły Latinek),

- III miejsce – GREEN CHARGE HUB CZACHURSKI SA, uczniowie z Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych im. ks. Prof. J. Tischnera w Limanowej (pod opieką Jolanty Libury).

Nagrodę dr. Marka Makowca otrzymał projekt LET'S INVOLVE. ZAANGAŻUJMY SIĘ przygotowany przez uczniów z Zespołu Szkół Łączności w Krakowie (pod opieką Barbary Wakszyńskiej). Projekt SPOTITRAINER, przygotowany przez uczniów

z Zespołu Szkół i Placówek pn. „Centrum dla Niewidomych i Słabowidzących” w Krakowie (pod opieką Joanny Ciupek), otrzymał wyróżnienie.

Nagrody zostały wręczone podczas konferencji „Wyzwania w nauczaniu przedmiotu biznes i zarządzanie” zorganizowanej przez MCDN Ośrodek w Oświęcimiu w dniu 28 lutego br. Realizacja głównej nagrody – wyjazdu do Parlamentu Europejskiego w Brukseli odbyła się w dniach 2–6 marca br.

Zwycięzcom gratulujemy!

Więcej informacji: www.mcdn.edu.pl

Konkurs realizowany jest w ramach projektu: „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych” w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności – Komponent A „Odporność i konkurencyjność gospodarki”, inwestycja A3.1.1. „Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie”.

Słowa kluczowe: konkurs, przedsiębiorczość.

Bogusława Bebak – nauczyciel konsultant ds. zarządzania oświatą, prawa oświatowego oraz procesowego wspomagania szkół MCDN Ośrodek w Oświęcimiu.

Ogólnopolski konkurs plastyczny z okazji jubileuszu polskiego złotego

Z okazji jubileuszu stulecia polskiego złotego, Biuro Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej zaprasza uczniów do udziału w ogólnopolskim konkursie plastycznym „Bohater na stówę”.

W konkursie mogą wziąć udział uczniowie klas 4–8 szkół podstawowych i uczniowie wszystkich klas szkół ponadpodstawowych oraz podopieczni placówek opiekuńczo-wychowawczych, świetlic i klubów znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Celem konkursu jest m.in. rozbudzenie zainteresowania historią lokalną oraz upamiętnienie zasługujących na uznanie czynów Polaków – bohaterów historii lokalnej.

Zadanie konkursowe polega na wykonaniu **projektu banknotu o nominale 100 złotych z wizerunkiem bohatera lub bohaterki historii lokalnej oraz przygotowaniu pisemnego opisu biograficznego wybranego bohatera/ bohaterki**. Prace konkursowe należy wysłać pocztą, przesyłką kurierską lub drogą elektroniczną w nieprzekraczalnym terminie **do 31 marca 2024 r.** Laureaci zostaną wyłonieni w trzech kategoriach wiekowych: 9–11 lat, 12–14 lat oraz 15–20 lat. Czekaają na

nich atrakcyjne nagrody, ufundowane przez Narodowy Bank Polski oraz Polską Wytwórnę Papierów Wartościowych SA – partnerów konkursu.

Szczegółowe informacje oraz regulamin konkursu na stronie: www.bohaterna100.pl

Koordynator konkursu:
Marta Snarska
Biuro Edukacji Narodowej IPN
tel. +48 22 581 86 31
marta.snarska@ipn.gov.pl

www.ree2024.pl

Rok Edukacji
Ekonomicznej
2024

100.

Rocznica Powstania Polskiego Złotego

Co?

Po uzyskaniu równowagi budżetowej, Polska zlikwidowała markę polską i wprowadziła nową walutę – złotego polskiego.

Dlaczego?

Złoty został wprowadzony, aby zapewnić stabilność walutową, bazując na parytecie złota i kursie równoważnym frankowi szwajcarskiemu.

Jaki był efekt?

Złotówka stała się mocną walutą, co przyczyniło się do uzdrowienia finansów publicznych, ożywienia gospodarki i uruchomienia inwestycji gospodarczych.

28 kwietnia 1924 r.

Wiedza i umiejętności historyczne uczniów z perspektywy zmian egzaminu maturalnego z historii

dr Henryk Palkij

O egzaminie maturalnym z historii na poziomie rozszerzonym.

Kolejne zmiany w egzaminie maturalnym, które obowiązują od 2023 r., objęły także egzamin maturalny z historii na poziomie rozszerzonym. Wprowadziły one kilka istotnych elementów: powiększenie punktacji w zadaniach zamkniętych do 2 punktów, wprowadzenie zadania umożliwiającego wszechstronną analizę ilustracji oraz nowego typu wypracowania. Teraz zdający ma do wyboru trzy tematy wypracowań, w których znajduje się określona teza. Jego zadaniem jest zajęcie stanowiska wobec zaprezentowanej tezy i podanie argumentów uzasadniających własne stanowisko z uwzględnieniem trzech aspektów właściwych dla wybranego tematu. Wypracowania są oceniane według nowych kryteriów. Ocenia się funkcjonalne wykorzystanie wiedzy historycznej dla każdego z aspektów, a o przyznaniu punktów decyduje poziom argumentacji zawartej w wypowiedzi zdającego. Osobne kryterium odnosi się do spójności wypowiedzi. Pozostałe typy zadań znajdujących się w arkuszach egzaminacyjnych były stosowane już w poprzednich sesjach.

Na podstawie wyników z jednej sesji nie można jeszcze ocenić, w jakim stopniu przyczyniły się one do poprawy skuteczności sprawdzania wiedzy i umiejętności historycznych zdających. Tym bardziej że sesja wiosenna 2023, jak zresztą i kolejna sesja, naznaczone są oddziaływaniem pandemii COVID-19, która znacząco wpłynęła na systematyczność nauczania, a więc także na poziom przygotowania się uczniów do egzaminów. Do czynników, które należy uwzględnić podczas analizy wyników, należą jeszcze zmiany zachodzące w podstawach programowych oraz te, wynikające z nich, w materiałach dydaktycznych. Wydaje się jednak, że pomimo tych zastrzeżeń jest to dobry moment, żeby podjąć systematyczną obserwację

ewolucji zadań i ich przydatności do oceny wiedzy i umiejętności historycznych zdających.

Niektóre ze stosowanych zadań nie zmieniły się wiele (jak np. zadanie typu: rozstrzygnięcie i uzasadnienie, wyjaśnienie), więc umożliwiają analizę wyników zdających w dłuższym okresie i pozwalają na wyciąganie wniosków o stopniu opanowania wiedzy i umiejętności historycznych przez zdających i wykrywanie zmian zachodzących w efektach nauczania szkolnego. Zadania zamknięte, w których zwiększono punktację, pozwalają natomiast na lepsze zróżnicowanie zdających i poprawniejszą analizę stopnia opanowania ich wiedzy i umiejętności, a przez to dokładniejszą obserwację zachodzących zmian. Wydaje mi się, że w tych obszarach wyniki analiz mogą być bardzo porównywalne i miarodajne. Do tego typu zadań zaliczyłbym także „klasyczne” zadania sprawdzające wybrane umiejętności historyczne, np. zadania z mapą, planami, praca z tablicami genealogicznymi, zadania z tabelami statystycznymi czy zadania skupiające się na analizie tekstu źródłowego. Po uwzględnieniu zastosowanych typów zadań towarzyszących takiemu wyposażeniu (czyli np. zadań zamkniętych, rozstrzygnięcie – uzasadnienie, wyjaśnienie) można będzie obserwować tendencje pojawiające się w dłuższym przekroju czasowym.

Nowe możliwości dają zadania wprowadzone w tej sesji egzaminacyjnej. Zadania za trzy punkty zastosowane do analizy rysunku, karykatury pozwolą chyba na lepsze sprawdzenie wiedzy i umiejętności historycznych. Zdający musi wyjaśnić wymowę rysunku lub powinien wyjść poza proste odczytanie jego elementów. Powinien zinterpretować odpowiednie elementy graficzne i załączone do rysunku ewentualne inne elementy, jak napisy, tytuł itp., a więc wykazać się dokładnością analizy

załączonego materiału. Na koniec zdający musi wykazać się odpowiednią wiedzą dla rozpoznania i uwzględnienia kontekstu historycznego. Jeśli do tego dodamy ustrukturyzowany schemat oceniań zadania, to otrzymujemy dobre narzędzie do analizy sposobu wnioskowania, argumentowania, czyli poziomu myślenia historycznego.

Zmiany wprowadzone w wypracowaniu zmieniają w podobną stronę. Kładą nacisk na funkcjonalne posługiwanie się wiedzą. Wymagają selekcji opanowanego materiału na poziomie ogólnym: wyboru tematu oraz wyboru aspektów wybranego problemu czy wyboru odpowiednich wydarzeń historycznych należących do problemu. Wymagają selekcji materiału na poziomie szczegółowym, czyli wyboru faktów, wydarzeń, postaci itp. Ponadto zmuszają do wykazania się samodzielnością tworzenia własnej wypowiedzi, zajęcia własnego stanowiska. Odtwarzanie materiału jest konieczne tylko o tyle, o ile zdający musi znaleźć odpowiednie argumenty. Wydaje mi się, że zmiany te idą równoległe ze zmianami w sposobie myślenia uczniów, którzy preferują krótsze formy wypowiedzi. Uważam, że należy dokładnie obserwować wyniki uzyskane z tego zadania oraz sposoby realizacji wybranych tematów przez zdających, aby uzyskać pełną jasność, w jakim stopniu ten typ wypracowania pozwala na dokładne sprawdzenie wiedzy i umiejętności zdających oraz ocenę stopnia jego przydatności do celów egzaminacyjnych. Mam nadzieję, że będzie ono przydatne, gdyż w przeciwnym razie staniemy przed coraz bardziej rysującą się koniecznością likwidacji wypracowania w arkuszu egzaminacyjnym.

Innym problemem, który należy poddać dokładnemu badaniu, jest sposób konstruowania wypowiedzi przez zdających. Chodzi mi o analizę jakościową wypowiedzi zdających, która pokazuje zmiany zachodzące w edukacji. Jeden punkt w zadaniu z wyjaśnieniem można otrzymać za rozbudowaną wypowiedź obejmującą poprawne, rozbudowane, dobrze skonstruowane zdania zawierające kilka argumentów (faktów itp.), w których zdający posługuje się odpowiednią terminologią historyczną. Można też otrzymać jeden punkt za lakoniczną wypowiedź, zawierającą minimum elementów zgodnych z kryteriami oceniań. Wszystko to wynika ze zmiany stylu komunikacji, skrótości myślenia. W przypadku analizy myślenia historycznego skrótość odpo-

wiedzi zdających utrudnia prawidłowe ocenianie wypowiedzi.

Tymczasem można zauważyć, że takich skrótych wypowiedzi przybywa. Mam wrażenie, że zaczynają one być tak skrótove, że coraz trudniej spełniają kryterium *wyjaśnij* – to znaczy: daj rozbudowaną odpowiedź, a zbliżają się raczej do znaczenia polecenia, które stosujemy w zadaniach typu *podaj*. Myślę, że tutaj pojawia się pole do eksperymentu: jak skonstruować polecenie, które w sposób jednoznaczny będzie określało konieczność napisania bardziej rozbudowanej wypowiedzi przez zdających wraz z konstrukcją odpowiednich kryteriów oceniań. Nie potrafię jednak ocenić, czy to jest możliwe do wykonania. Na razie pozostaje nam niedosyt, który czujemy, gdy mamy pięknie napisaną pracę z rozwiniętą argumentacją, zastosowaną terminologię historyczną itp. oraz pracę napisaną lakonicznie, skrótove, które otrzymują taką samą liczbę punktów. Możliwe, że jest to problem, którego nie da się rozwiązać na poziomie egzaminu maturalnego z historii. Prawdą jest, że ten niedosyt częściowo niweluje istnienie wypracowania w arkuszu egzaminacyjnym. Może należy uznać, że tego rodzaju problemy oceniane są na egzaminie z języka polskiego.

Do tych trudności dochodzą zmiany zachodzące w języku współczesnym, które w przypadku historii skutkują tym, że eliminowana jest, powszechnie dotąd stosowana, terminologia historyczna. Tradycyjne terminy zastępowane są wyrazami bliskoznacznymi, co jednak utrudnia ocenienie, czy zdający rozumie zjawiska zachodzące w czasie, gdyż stosowanie takich pojęć, jak woj, rycerz, wojsko zaciężne, armia, żołnierz, szlachcic, ziemianin, lokacja itp. oznacza konkretne osadzenie w czasie, a użycie słowa bliskoznacznego tworzy pole do niejasności. Może trzeba będzie wprowadzić zadania sprawdzające jednoznacznie tego rodzaju specyficzne treści historyczne.

Tekst pochodzi z wydawnictwa konferencyjnego XXIX Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej pt. *Diagnostyka edukacyjna oceniania szkolnego i akademickiego*, red. M.K. Szmigel, B. Niemięko, Łódź 2023.

Słowa kluczowe: matura, historia.

Dr Henryk Palkij – Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie.

16 technik oceniania kształtującego

Danuta Sterna

Na dysku swojego komputera znalazłam zapis dotyczący technik oceniania kształtującego (OK), nie pamiętam, skąd się tam wziął i ma na pewno wiele lat, ale myślę, że warto o nich wspomnieć, szczególnie przypisując im strategię OK. Wtedy techniki prowadzą do świadomego wykorzystywania oceniania kształtującego.

Na początek przypomnę treść strategii OK, które dobrze opisują ocenianie kształtujące:

- I. Określanie i wyjaśnianie uczniom celów uczenia się i kryteriów sukcesu.
- II. Organizowanie w klasie dyskusji, zadawanie pytań i zadań dających informacje, czy i jak uczniowie się uczą.
- III. Udzielanie uczniom takiej informacji zwrotnej, która przyczyni się do ich widocznych postępów.
- IV. Umożliwianie uczniom, by korzystali wzajemnie ze swojej wiedzy i umiejętności.
- V. Wspomaganie uczniów, by stali się autorami procesu swojego uczenia się.

TECHNIKI

1. Wzajemne pytania

Uczniowie pracują w parach, każdy uczeń wymyśla określoną liczbę pytań związanych z tematem, zadaje je partnerowi, który na nie odpowiada.

Pomaga to przede wszystkim w II strategii, ale również w V, gdyż promuje samodzielność i refleksję ucznia.

2. Pięć głównych pojęć

Każdy z uczniów w swoim zeszycie zapisuje wybrane przez siebie – pięć głównych pojęć związanych z danym tematem. Do każdego pojęcia dopisuje znaczenie tego pojęcia i dlaczego ono jest ważne. Jest to praca indywidualna, ale po jej wykonaniu uczniowie mogą skonsultować w parze lub małej grupie swoje zapisy.

Technika I, II, IV i V strategii. I i V – gdyż pomaga uczniom w refleksji nad tym, czego się uczą, IV – gdyż organizuje wzajemne uczenie się i II – pomaga w nawiązaniu dialogu pomiędzy uczniami.

3. List/ Pocztówka

Uczeń wybiera sobie dwie postacie historyczne żyjące w tym samym okresie. Pisze krótki list w imieniu jednej postaci do drugiej na temat wydarzeń, które w tym czasie miały miejsce.

I strategia – gdyż pogłębia zrozumienie celu i V – gdyż promuje wyrażanie własnych opinii.

4. Mapa myśli lub kolaż

Uczniowie wykonują mapę myśli dotyczącą poznawanego tematu. Może to być mapa w formie rysunku lub kolażu zdjęć. Ważne jest, aby uczniowie potrafili wytłumaczyć powiązania pomiędzy pojęciami. Technika przydatna przy podsumowaniu i powtórzeniu.

Ta technika jest formą refleksji i podsumowania, czyli sprzyja strategii I i wspomaga strategię V, gdyż opiera się na własnym myśleniu uczniów.

5. Pokazywanie pojęć

Technika stosowana do podsumowania tematu. Uczniowie pracują w dwóch zespołach. Każdy zespół określa ważne dla tematu pojęcia, deleguje jednego członka zespołu, aby bez słów pokazał drugiemu zespołowi to pojęcie. Po odgadnięciu hasła role zespołów się zmieniają. Innym wariantem może być technika zajęcia się na początek tematem. Wtedy nauczyciel podaje uczniom terminy do pokazania. Przy tym wariantcie nauczyciel może się zorientować, co uczniowie już na dany temat wiedzą, a następnie zacząć temat już we właściwym miejscu.

Oba warianty pomagają uczniom w osiągnięciu celu lekcji – I strategia. Poprzez pracę zespołową pomagają w IV strategii.

6. Wyjściówki

Na koniec zajęć każdy uczeń losuje pytanie i na nie odpowiada:

- Jaki był cel dzisiejszej lekcji i co robiliśmy, aby go osiągnąć?
- Po czym poznam, że cel lekcji osiągnąłem?
- Czego się dzisiaj nauczyłem?
- Jak mogę zastosować to, czego się nauczyłem?
- Jakie mam pytania na ten temat?

Następnie uczniowie mogą zebrać się w grupach odpowiadających na to same pytanie i podzielić się swoimi odpowiedziami. Inna wersja wyjściówek polega na napisaniu przez każdego ucznia odpowiedzi na wybrane pytanie i pozostawienie jej w widocznym miejscu, aby reszta uczniów i nauczyciel mogli się z nią zapoznać.

Pracuje tu przede wszystkim strategia I – w odniesieniu do celu i kryteriów sukcesu i strategia V – jako samodzielna refleksja.

7. Trzy - dwa - jeden

Uczniowie w parach rozmawiają o trzech rzeczach, których się nauczyli, dwóch rzeczach, których nadal chcą się nauczyć i jednym pytaniem, które na razie pozostaje dla nich bez odpowiedzi. Pytania uczniów mogą być spisane i posłużyć do wyjaśnienia wątpliwości związanych z tematem.

Technika na podsumowanie tematu, odnosi się do I i V strategii – jako samodzielna refleksja i do II i IV – jako możliwość dialogu i współpracy uczniów.

8. Cztery rogi

Nauczyciel zadaje uczniom pytanie z czterema możliwymi odpowiedziami – A, B, C, D. Uczniowie wybierają odpowiedź i kierują się do rogu sali oznaczonego daną literą. Tam wspólnie uzgadniają powody wybrania danej opcji. Dalej następuje prezentacja opinii.

Technika pomaga w głębszym zrozumieniu tematu (I strategia), dialogu (II strategia).

9. Światła

Każdy z uczniów ma trzy kolory świateł: zielony – wszystko rozumiem, żółty – mam wątpliwości i czerwony – nie rozumiem. W czasie wykładu nauczyciela uczniowie stale pokazują odpowiednią kartę. Karty świateł można wykorzystywać również do samooceny uczniowskiej.

Ta prosta technika służy prawie wszystkim strategiom: I – refleksja nad osiągnięciem celu, II – in-

formacja zwrotna dla nauczyciela od uczniów, III – możliwość wykorzystania informacji do oceny kształtującej, V – samoocena uczniowska.

10. Twitter

Nauczyciel prosi uczniów, aby podsumowali, to czego się nauczyli w 140 znakach (jak na Twitterze). Pomaga to uczniom w zwięzłym podsumowaniu.

Jako podsumowanie pomaga ta technika w I i V strategii.

11. Zdania podsumowujące

Nauczyciel rzuca kostką lub w inny sposób losuje jedno ze zdań do dokończenia przez uczniów:

1. Chcę zapamiętać...
2. Dziś nauczyłem się, że...
3. Jednym zdaniem mogę powiedzieć, że najważniejsze dla mnie było...
4. Wcześniej już wiedziałem, że...
5. Nadal nie jestem pewien...
6. Zaskoczyło mnie, że...

Fot. pexels.com

Uczniowie kolejno się wypowiadają lub zapisują swoje odpowiedzi na kartce, którą pozostawiają nauczycielowi. Innym wariantem jest rzut kostką wykonany przez uczniów siedzących w tej samej ławce i dokończenie wylosowanego zdania.

Jest to technika podsumowania, czyli I i V strategia, ale też II, gdyż nauczyciel otrzymuje informację zwrotną od uczniów.

12. Opinia

Nauczyciel na koniec lekcji prosi uczniów o odpowiedź na dwa pytania:

- Co podobało ci się w lekcji?
- Co można byłoby zrobić inaczej?

Nauczyciel zbiera wypowiedzi uczniów i bierze je pod uwagę przy planowaniu następnych lekcji.

Technika wspiera II strategię.

13. Cytat

Na początku lekcji nauczyciel zapowiada, że uczniowie mają zapisać kilka cytatów z tego, co

Fot. pexels.com

mówili w czasie lekcji nauczyciel lub uczniowie. Uczniowie powinni być gotowi, aby wyjaśnić dlaczego dany cytat jest dla nich ważny.

Ta technika pomaga uczniom w skupieniu się na toku lekcji, wspomaga II i V strategię.

14. Dwie gwiazdy i jedno życzenie

Zamiast odniesienia się w informacji zwrotnej do wszystkich zapowiedzianych kryteriów sukcesu osoba oceniająca wybiera tylko dwa aspekty wykonane dobrze (dwie gwiazdy) i jeden, który warto zmienić (życzenie).

Technika używana w ocenie koleżeńskiej (IV strategia) i w informacji zwrotnej formułowanej przez nauczyciela (III strategia).

15. Praca wzorcowa

Nauczyciel przed wykonaniem przez uczniów pracy pokazuje im dobrze wykonaną pracę i pyta ich, dlaczego ta praca jest dobra. Uczniowie formułują samodzielnie kryteria sukcesu, czyli *technika wspomaga I strategię.*

16. Techniki zadawania pytań

Nauczyciel wprowadza zwyczaję dotyczące pozyskiwania od uczniów odpowiedzi na zadawane przez niego pytania „otwarte”. Polegają one na:

- Niepodnoszeniu rąk, a w zamian losowaniu uczniów do odpowiedzi;
- Ustalaniu czasu poświęconego na szukanie przez uczniów odpowiedzi;
- Szukaniu odpowiedzi w parach;
- Uznawaniu błędu jako sposobu uczenia się.

Technika wspiera II strategię.

Słowa kluczowe: ocenianie kształtujące, techniki.

Danuta Sterna – matematyczka, była pracowniczka naukowo-dydaktyczna Politechniki Warszawskiej, dyrektorka liceum i nauczycielka matematyki; autorka publikacji i książek dla nauczycieli i materiałów metodycznych. Prowadzi stronę www.oknauczanie.pl.

W następnym numerze:
Dobre maniery. Netykieta

Zapraszamy do korzystania z oferty edukacyjnej Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli

www.mcdn.edu.pl

MAŁOPOLSKIE CENTRUM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI

ul. Lubelska 23, 30-003 Kraków

tel. + 48 12 623 76 46, + 48 12 623 76 56; fax + 48 12 623 77 41

www.mcdn.edu.pl

e-mail: biuro@mcdn.edu.pl

Ośrodek w Krakowie

ul. Garbarska 1, 31-131 Kraków

tel. + 48 12 422 14 49, +48 12 422 86 13 w. 35; fax +48 12 261 31 60

www.krakow.mcdn.edu.pl

e-mail: bok.krakow@mcdn.edu.pl

BIURO OBSŁUGI KLIENTA: tel.: +48 12 422 14 49; tel. kom. 513 042 381

Ośrodek w Nowym Sączu

ul. Jagiellońska 61, 33-300 Nowy Sącz

tel. +48 18 443 71 72, + 48 18 443 80 81 w. 23

tel./fax +48 18 443 71 72 w. 18

www.nowysacz.mcdn.edu.pl

e-mail: bok.nowysacz@mcdn.edu.pl

BIURO OBSŁUGI KLIENTA: tel.: +48 18 443 71 72 w. 25; tel. kom. 513 042 386

Ośrodek w Oświęcimiu

ul. M. Kolbego 8, 32-600 Oświęcim

tel. +48 33 844 43 14; fax +48 33 844 42 93

www.oswiecim.mcdn.edu.pl

e-mail: bok.oswiecim@mcdn.edu.pl

BIURO OBSŁUGI KLIENTA: tel.: +48 33 844 43 14 w. 33; tel. kom. 513 042 427

Ośrodek w Tarnowie

ul. Nowy Świat 30, 33-100 Tarnów

tel. +48 14 688 88 10, fax +48 14 688 88 11

www.tarnow.mcdn.edu.pl

e-mail: bok.tarnow@mcdn.edu.pl

BIURO OBSŁUGI KLIENTA: tel.: +48 14 688 88 10 w. 118; tel. kom. 513 042 389

